

Electronic Cumhuriyet Journal of Communication

| ecider.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2017

Available online, ISSN: 2667-4246

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

A Critical Political Economy Evaluation on Agricultural Journalism: Examples of Cumhuriyet, Dünya and Sabah Newspapers

Mehmet Anıl Ünal^{1,a,*}, Erdal Dağtaş^{2,b}

¹ Journalism, Faculty of Communication, Zonguldak Bülent Ecevit University, Zonguldak, Türkiye

² Journalism, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 06/05/2023

Accepted: 05/06/2023

ABSTRACT

The subject of this study is the comparative analysis of the approaches of Cumhuriyet, Dünya, and Sabah newspapers, which were selected as a sample study group representing the Turkish press within the framework of new right policies, regarding agricultural journalism. A qualitative and quantitative analysis method has been adopted for the study. For this purpose, textual analysis of the contents related to the agricultural sector published in the aforementioned newspapers has been carried out. While quantitative data were included in the study, qualitative findings related to news texts were interpreted. The analysis was conducted on the content related to the agricultural sector published in the selected newspapers between January 1 and March 31, 2022. In this sense, the numerical distributions of the news items and thematic topics published in all pages of the examined newspapers regarding the agricultural sector were revealed. As a result, while the differences of the newspapers according to their ideological references come to the fore, it was observed that the issues addressed in agricultural journalism were generally economy-oriented, while serious issues related to agriculture such as climate change, drought, and global warming were neglected.

Key Words: Agricultural journalism, journalism, neo-liberalism, critical political economy, new right policies.

Tarım Haberciliği Üzerine Eleştirel Ekonomi Politik Bir Değerlendirme: Cumhuriyet, Dünya ve Sabah Gazeteleri Örnekleri

Süreç

Geliş: 06/05/2023

Kabul: 05/06/2023

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

Öz

Bu çalışmanın konusunu, yeni sağ politikalar çerçevesinde Türkiye basını temsil eden örnek çalışma grubu olarak seçilen Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinin tarım haberciliği hakkındaki yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak çözülmesi oluşturmaktadır. Nitel ve nicel çözümleme çalışmada yöntem olarak benimsenmiştir. Bunun için, sözü edilen gazetelerde yayımlanmış tarım sektörüne ilişkin içeriklerin metinsel çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Çözümleme 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında örnek olarak seçilmiş gazetelerde yayımlanan tarım sektörüne yönelik içerikler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, nicel verilere yer verilirken, haber metinlerine yönelik nitel bulgular yorumlanmıştır. Sonuçta ise, gazetelerin ideolojik referanslarına göre farklılıkları öne çıkarken; tarım haberciliği temelinde yer verilen konuların genel olarak ekonomi eksenli işlendiği ve iklim değişikliği, kuraklık ve küresel ısınma gibi tarım alanını yakından ilgilendiren ciddi konuların göz ardı edildiği gözlemlenmiştir..

Anahtar Kelimeler: Tarım haberciliği, gazetecilik, neo-liberalizm, eleştirel ekonomi politik, yeni sağ politikalar

^a maunal39@gmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0003-0119-4073>

^a edagtas@anadolu.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0001-9716-2150>

How to Cite: Ünal, M.A., Dağtaş, E. (2023). Tarım Haberciliği Üzerine Eleştirel Ekonomi Politik Bir Değerlendirme: Cumhuriyet, Dünya ve Sabah Gazeteleri Örnekleri, Electronic Cumhuriyet Journal of Communication, 5(1): 48-63

Giriş

Bu çalışmanın konusunu, dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllarla birlikte ivme kazanan yeni sağ politikaların tarım sektöründeki etkileri ile tarım sektörüne ilişkin haberlerin analizi ve basında ne tür bir söylemle sunulduğunun saptanması oluşturmaktadır.

Günümüzde yaşanan iklim değişikliği, çevre ve doğanın erozyonu, tarımda devlet desteğinin azalması, gıda enflasyonu vb. olumsuz gelişmeler çerçevesinde tarım sektörünün önemi her geçen gün artmaktadır. Türkiye’nin tarım alanında dünyada kendi kendine yeten üç ülke olma konumundan uzaklaşarak bugünkü gerileyişinin ardında özellikle neo-liberal politikalar belirleyici olmuştur. Bu durum, üretimin önünde birçok engeli beraberinde getirmektedir. Çiftçi para kazanamadığı için üretim yapmakta zorlanmaktadır. Türkiye’de en kolay yetişen patatesin ve soğanın bile ithal edilir duruma gelmesi tarımın içine girdiği çıkmazı anlatmaktadır (Yıldırım, 2020, s. 22).

Bununla birlikte, yeni sağ politikalar ekseninde iktisadi alanda uygulamaya konulan neo-liberal politikaların merkezi noktasını oluşturan özelleştirme hareketi, genel olarak ABD’den başlayıp 1980’li yıllarda tüm dünyaya yayılmıştır. “Özelleştirme”, en genel anlamıyla pazarın genişletilmesine ve girişimcilerin pazarda artan bir serbestlikle hareket edebilmelerine yönelik devlet müdahalelerini kapsamaktadır. Kuralların kaldırılması olarak tanımlanan deregülasyon süreci ise, neo-liberal politikaların iktisadi alandaki açılımlarının merkezi bir kavramını oluşturmaktadır.

Kaldı ki, bu deregülasyon süreci özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde pek çok sektörde olduğu gibi tarım ve medya sektörlerinde de etkisini başat olarak göstermektedir. Devletin sözü edilen sektörlerde serbest piyasa ve rekabet mantığını geçerli kılma adına bir yeniden düzenlemelere başvurması (reregülasyon) kuralı bir kapitalizm anlayışını toplumsal yaşamda geçerli kılmasına neden olmuştur. Bu yüzden de, iktisadi olarak pek çok sektörde olduğu gibi tarım ve medya sektörlerinde de uygulamaya konulan kuralı kapitalizm bu sektörde üretimde bulunmaya çalışan küçük ve orta boy işletme ve üreticileri olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Bu anlamda, çalışmanın sorunsalını, Türkiye’deki tarım sektörünün sorunlarını merkeze çeken gazetelerin konuya yaklaşımlarının eleştirel ekonomi politik çerçevedeki karşılaştırmalı analizi oluşturmaktadır. Çalışmada tarım sektöründe yaşanan güncel gelişmelere Dünya, Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinin nasıl bir tutum sergilediklerinin; ayrıca, incelenen gazetelerin konuya ilişkin aralarında ne tür benzerlikler ya da farklılıklar olduğunun saptanması amaçlanmıştır. Sözü edilen gazetelerin zaman aralığı 2022 yılının Ocak-Şubat-Mart aylarını kapsamaktadır. Bunun nedeni ise, Türkiye’de yaşanan ekonomik olumsuzluklar ve yükselen enflasyon, döviz kurundaki hızlı yükselişe bağlı olarak artan tarım ürünlerinin fiyatları vb. iç politika alanındaki gelişmeler ile Rusya-Ukrayna savaşı gibi dış politik gelişmelerdir.

Nitel çözümleme yönteminin benimsendiği çalışmada, metin çözümlemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Ayrıca, tarım sektörüne ilişkin yayımlanan içeriklerde tematik başlıkların belirlenmesinde nicel verilerin analizine de başvurulmuştur. Çalışmanın çözümleme nesnelere belirlenmesinde gazetelerin sahiplik yapıları ve ideolojik referansları belirleyici olmuştur. Bununla birlikte, Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazeteleri dışındaki basılı yayın organları ve diğer kitle iletişim araçları (radyo, televizyon, internet vb.) üzerinden yayınlanan konuya ilişkin içerikler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla, bu çalışmadan elde edilen veriler ve yorumları, sadece incelenen gazetelerin seçilmiş sayıları ile sınırlı olup bu gazeteler için genellemelere gidilmiştir.

Çalışmanın Kuramsal Yaklaşımı

Çalışmanın kuramsal yaklaşımında, iki alt başlığa yer verilmiştir. Birinci alt başlıkta, araştırma konusunu belli bir bağlama oturtmak için Türkiye’deki tarım sektörünün ekonomi politisinin tarihsel arka planına kısaca yer verilmiştir. İkinci alt başlıkta ise, yeni sağ politikalara vurgu yapılarak; bu politikaların, tarım sektöründeki ekonomi politik dönüşüme etkileri sayısal veriler üzerinden açıklanmıştır.

Türkiye’de Tarımın Ekonomi Politisinin Kısa Geçmişi

Türkiye Cumhuriyet tarihi, iki Dünya Savaşı arası yıllar ve savaş sonrası olmak üzere iki döneme ayrılabilir. Tarımın Türkiye toplumsal formasyonundaki yeri ve Türkiye toplumsal formasyonunun dünya ekonomisiyle birleşmesinin özgül biçimi önemli nitel ve nicel değişimlere tanık olmuştur. Bunlar kendilerini tarım kesimindeki hızlı ve dinamik değişimler biçiminde göstermişler; meta üretimi, makineleşme, ticarileşme, kentleşme, işlenen toprak ve üretim gibi değişkenler büyük artışlar kaydetmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti’nin devraldığı tarımsal yapıyı tarihsel olarak belirlenmiş iki temel unsur nitelendirmektedir: Mülk sahibi tarafından işlenen küçük köylü topraklarının sayısal üstünlüğü ve meta üretiminin bölgesel dağılımı eşit olmasa da önemli boyutlara varan gelişmişliği (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 285).

On dokuzuncu yüzyıl boyunca Anadolu’nun büyük bölümünde tahıl ekilmiş ve hayvan yetiştirilmiştir. Bu bölge, coğrafi konumu ve ürünün niteliği nedeniyle ticarileşmenin baskısına en az duyarlı bölge olmasına karşın, İstanbul ve İzmir gibi ticari merkezlerin büyük iç pazarlarını beslemiştir. Örneğin, 1912 yılında Konya ilinde buğdayın yüzde 26.4’ü, arpanın ise yüzde 25.5’i pazarlanmıştır. Daha önemli bir ticarileştirici etken ise, İmparatorluğun dünya pazarıyla bütünleşmesiydi. Özellikle sanayi devrimini izleyen yıllarda bu bütünleşme, Anadolu’da üretilen bir dizi ticari ürüne olan talebi canlandırmıştır. Sanayileşmiş Batı ülkeleri dış ticaretin gelişmesini ve buna doğrudan bağlı olan meta üretiminin yaygınlaşmasını etkin bir biçimde teşvik etmiştir. İngiliz,

Fransız ve Alman şirketlerince yapılan demiryolları, geniş alanların pazarın etki alanına çekilmesinde önemli bir unsur olmuştur (Issawi, 1963, s. 66).

Cumhuriyetten önce ticari üretimin gelişmesi iyi tanımlanmış bölgesel bir yol izlenmiştir: Bir ticari merkeze ve/veya büyük bir limana yakınlık ve bir pazara ulaşım kolaylığı belirleyici etkenleri oluşturmuştur. Dolayısıyla, Cumhuriyetin kurulmasından hemen önce, meta üretiminin en gelişmiş olduğu bölgeler; İstanbul limanının çevresindeki Marmara yöresi, İzmir'in ve İngilizlerce yapılmış demiryolu ağının çevresindeki Ege yöresi ve Mersin limanının çevresindeki Doğu Akdeniz olmuştur (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 287).

Osmanlı ekonomisinin dünya pazarıyla giderek artan bütünleşmesi sonucunda, on dokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde tüccar sermayesi ekonomik açıdan egemen sınıf olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişme, ihracata yönelik üretim yapan ve egemen konuma gelen tüccar sermayesinin köylük bölgelere nüfuz etmesini temsil eden büyük toprak sahipleriyle yakın bir ilişki içinde yer almıştır. Burjuva cumhuriyetinin kurulması, bu sınıfların siyasal egemenliğini yerleştirdi. Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden ve yeni devlet aygıtının yönetimini üstlenen askeri bürokratik kadroların ideolojik ve siyasal sınıf bağlantıları, egemen sınıfların çıkarlarının devlet politikalarının yönlendirilmesinde belirleyici etken olmasını sağlamıştır (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 288).

Yeni cumhuriyetin önündeki acil görevler, ekonominin yeniden inşası ve belli bir istikrara sahip bir siyasal düzenin kurulmasıydı. Türkiye ekonomisinin niteliği ve dünya ekonomisi içindeki konumu 1923'te de Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi boyunca olduğu gibiydi. Bu durum, önemsiz bir sanayi kesimi olan, mamûl tüketim malı ithalatını karşılayabilmek için tarım ürünleri ve hammadde ihraç eden bir tarım ekonomisi şeklinde nitelendirilebilir (Toprak, 2003; Yerasimos, 2003).

Ekonominin savaşın yol açtığı yıkımdan ve kesintilerden sonra yeniden inşası; dolayısıyla, üretimin ve dış ticaretin savaş öncesi dönemdeki gibi yürütülmesini zorunlu kılmıştır. Dünya pazarıyla bu özgür bütünleşme biçiminin egemenlik kurmasını sağlayan tüccar sermayesinin çıkarları süreklilik gerektiriyordu. Koşullar da bunu hem zorlamış hem de teşvik etmiştir. 1923 Lozan Antlaşması Türkiye'ye liberal bir ticaret rejimi dayatmış ve 1920'ler boyunca uluslararası ticaret hadleri tarım ürünleri lehine gelişmiştir. Dahası, Cumhuriyetin üstlenmeye zorlandığı büyük Osmanlı borçlarının geri ödenmesi için döviz gelirlerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu olgular doğrultusunda, 1920'li yıllar, ihracata yönelik tarımsal üretimin, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında yerleşen sınırlı boyutlar çerçevesinde yeniden canlanıp yaygınlaşmasına tanıklık etmiştir. Tarıma ilişkin hükümet politikaları, ihracata yönelik tarımı destekleyerek ve teşvik ederek bu tabloyu pekiştirmeyi amaçlamıştır (Keyder, 1982, s. 62).

1930'ların başında, temel olarak 1929 Buhranı'nın sonucu olarak, Türkiye'nin dünya ekonomisiyle özgül bütünleşme biçimi kesintiye uğramış ve uygulanabilir olmaktan çıkmıştır. Bu gelişme, iç pazarın büyük ölçüde

daralmasına yol açmıştır. Tarım ürünleri fiyatlarının düşmesi ekonomideki toplam talebi azaltmış ve ithalat kapasitesindeki azalmanın etkisiyle de birleşerek iş hacminin daralmasına neden olmuştur (Avcıoğlu, 1976, s. 484). Bunalım, 1920'ler boyunca hüküm süren sınıf güçleri dengesini bozdu. Hâkim ittifakın kırsal kanadı, eşdeyişle, büyük ticari toprak sahibi sınıf, tarım ürünleri ihracatının önemli ölçüde düşmesiyle birlikte ciddi bir iktisadi güç kaybına uğradı. Bunun sonucunda, bunalım yönetimi ayrıcalığına da sahip olan devlet bürokrasisi, devletçi 1930'lar boyunca göreceli olarak daha özerk bir rol üstlenebildi. Odak noktası, ihracata dönük tarım olmaktan çıktı. Devlet yatırımlarının itici gücü oluşturduğu, genel bir ithal ikameci sanayileşme politikası benimsendi. Bunalımın sermaye birikimi süreci üzerindeki olumsuz etkisine karşı direnmeye çalışan devlet, ekonominin bütün dallarına etkin bir biçimde katıldı. İktisadi devlet teşekkülleriyle üretime, bankaları aracılığıyla sanayi ve tarımın finansmanına, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planlarıyla da ekonominin tümüne girdi (Karpaz, 1962, s. 309).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye hem değişen sınıfsal yapısından hem de bir yeniden yapılanma süreci geçiren dünya ekonomisinin yeni hegemonik gücü ABD'den kaynaklanan ağır baskılarla karşılaştı.

Türkiye üzerindeki dış baskılar, ABD'nin hemen savaş sonrası yıllarda izlediği ve çevre ülkelerde açık, liberal ekonomilere dayalı Amerikan yanlısı rejimler kurulmasını amaçlayan dış politikasından kaynaklanıyordu. Amerikan görüşü, Türkiye'nin öncelikle savaş sonrası inşa döneminde Avrupa'yı besleyecek, daha genelde ise Batı'nın mamûl mal ihracatı için bir pazar oluşturacak tarım ürünü özellikle de tahıl satan bir ülke konumuna gelmesini öngörüyordu. Karşılaştırmalı üstünlükler kuramına dayanan bu görüş, Türkiye'nin tarihsel olarak sahip olduğu pazar konumuna da uygun düşüyordu (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 296-297).

Ne var ki, Amerikan görüşüne uygun politikaların benimsenmesinde ve uygulanmasında gösterilen isteklilik, bütünüyle ABD'nin yaptığı baskıyla açıklanamaz. Amerikan yaklaşımının, içerideki sınıflar dengesi tarafından belirlenen ve dayatılan ekonomik bakış açısına denk düşmesi ve bu nedenle kabullenilmesi de aynı derecede önemlidir. Hem Amerikan yaklaşımı hem de içerideki gelişmeler tarımsal üretim ve ihracata dayanan liberal bir dış ticaret rejimini gerektiriyordu. Somut politikalar açısından bu, temelde tarım sektöründeki toplam üretimi artırmayı amaçlayan bir dizi önlemin uygulanması demektir. Hem içerideki hem de uluslararası alandaki gelişmeler siyasal ifadelerini 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti'nin (DP) büyük bir oy çoğunluğuyla iktidara gelmesinde buldu. DP'yi iktidara getiren temel etkenin, sözü edilen toplumsal ve iktisadi yaklaşımı benimsemesi ve savunması olmuştur (Özbudun, 1976, s. 48).

İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkarken, Cumhuriyet'in iktisadi politikaları iç ve uluslararası konjonktür tarafından tarıma dayalı bir kalkınma modeline uygun olarak yönlendiriliyordu. Bu amaca yönelik çeşitli devlet

politikaları uygulamaya kondu ve bu politikalar, iki savaş arası dönemde teşvik edilen meta üretiminin görece sınırlı ancak, yine de önemli boyuttaki dinamiğiyle bir arada, savaş sonrası yıllarda tarımsal üretimin hızla ticarileşmesine yol açtı. Bütünsel etki açısından en önemli politika, makinalaşmanın devlet tarafından etkin bir biçimde teşvik edilmesiydi. Tarım makinalarının özellikle de traktörün kullanılmaya başlanması ekilen alan, toplam üretim ve iç göçte büyük artışlara yol açtı. Devlet, fiyat politikası ve satış kooperatiflerinin teşviki yoluyla artan üretimin pazara sunulmasını da teşvik etti. Devletin üretim ve bölüşüm sürecine müdahalesi, tarımda sermaye birikimini teşvik eden kredi politikalarıyla tamamlanıyordu (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 298).

Tarım ürünleri ihracına dayalı ilk model 1950'lerde önemli kazançlar sağladı. Makinalaşmanın sağladığı büyük ekilen alan artışı hızla istenen üretim ve dolayısıyla ihracat artışını getirdi. Pazar için üretim kural haline geldi ve böylece iç pazar çok genişledi. Ancak, çok geçmeden bu modelin temel zaafı kendini gösterdi. 1950'lerin ikinci yarısındaki ticaret açıkları, tarım ürünleri ihracatının, büyüyen iç pazarın ithalat gereksinimini karşılamada yetersiz kaldı. Tarım sektöründe ise, ekilen alandaki genişlemenin yavaşlayıp 1960'lı yılların başında durmasıyla birlikte hızlı üretim artışları sağlanamaz oldu. 1960 yılının hemen öncesinde ve ertesinde yaşanan siyasi ve iktisadi buhrandan sonra, artık küçümsenemeyecek boyutlara ulaşmış bir iç pazara dayanan ithal ikameci sanayileşme modeli, ihracata yönelik tarım ürünlerinin temel alındığı yaklaşımın yerine geçti. Tarım sektörü, ihracat geliri yaratma işlevini sürdürürken; yerli sanayinin ürettiği malların alıcısı ve yerli sanayiye girdi sağlayıcı olma rollerini de üstlendi. Bu gelişme, tarıma yönelik devlet politikalarında bir değişiklik yapılmasını gerektirmiyordu; ancak, ekilen alandaki genişlemenin durması, verimi artırmaya yönelik önlemlerin ağırlık kazanmasına yol açtı. 1960'ların ortalarında makinalaşma, sulama ve gübre kullanımına verilen önem arttı (Keyder, 2003).

Böylece, 1970'lerin başına gelindiğinde, meta üretimi dinamiğinin Türkiye tarımını bütünüyle etkisi altına almış olduğu söylenebilir. Kaldı ki, ürün, bölge ve işletme büyüklüğü ne olursa olsun tarımın bütün kesimleri pazar ilişkileri mantığına bağlı hale gelmişti.

Tarımsal üretimin makinalaşması 1949'da kullanılan traktör sayısında ani bir sıçramayla başladı. Süreci, Türkiye'nin Marshall Planı kapsamına alınması ve bunun getirdiği Amerikan yardımı başlattı. Traktörler Marshall Planı çerçevesinde ithal edildi ve devlet, ucuz kredi sağlanmasından tamirci ve sürücü eğitimine kadar sürecin bütün aşamalarında makinalaşmayı teşvik etti. Krediler ve destekleme fiyatları gibi diğer devlet politikalarıyla da desteklenen makinalaşma, Türkiye tarımının görünümünün değişmesinde hem dolaylı hem de doğrudan büyük rol oynadı. Nicel açıdan, tarım sektöründeki en çarpıcı değişme, 1950'lerin ilk yarısında tarla arazisinin hızla genişlemesi oldu. 1949 ile 1956 arasındaki altı yıllık dönemde tarım alanı, 1954 dışında her yıl bir milyon hektardan fazla arttı. Artış hızı, 1956'dan sonra azalmakla birlikte birkaç yıl boyunca oldukça yüksek

kaldı. 1950-1960 arasında tarla arazisi 9.3 milyon hektar (yüzde 67 oranında) arttı (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 301).

Tarım alanındaki genişlemenin doğrudan bir sonucu tarım ve özellikle buğday üretiminin önemli ölçüde artması oldu. 1950'li yıllarda tarıma açılan topraklar büyük ölçüde buğday ekimi, ikinci olarak da pamuk ve şeker pancarı ekimi için kullanıldı. Dolayısıyla, söz konusu dönemde bütün ürünlerin üretimi artmakla birlikte, en belirgin artış adı geçen ürünlerde gözlemlendi. İlginç bir nokta da, 1960'lı yıllarda pamuk üretiminin çok büyük oranda artmasına karşın, buğday (ve genel olarak tahıl) üretimindeki artışın daha yavaş olmasıdır (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 301-302).

Özetle, 1950'li yıllarda hükümetin tarıma ilişkin politikalarının temel yönelimi, makinalaşma aracılığıyla ekilen alanın artırılması doğrultusunda idi. Sulama ve gübre kullanımının 1960'lara kadar politikalarda öncelik kazanmadığı anlaşılmaktadır. 1960-1973 arasında ise sulanan alan neredeyse iki katına çıkmış ve 1960-1969 arasında gübre kullanımı on kattan fazla artmıştır. Bu dönemde, devlet, çeşitli kurumlar aracılığıyla barajlar ve sulama tesisleri yapmış, gübre üretmiş ve ithal etmiş ve gübre alımı için kredi desteğinde bulunmuştur (Varlıer, 1978, s. 139).

1950'lerde hem tarımda hem de sanayide gerçekleşen sermaye birikimi, 1960'ların başında buhrandan çıkan ekonominin iç pazara yönelik üretim temelinde ilerlemesine olanak sağlamıştır. Hem kırsal hem de kent kökenli tüccar sermayesi önce tereddütlü, sonra da daha yoğun bir biçimde yüksek gümrük duvarlarıyla korunan sanayilere yatırılmıştır. Ana büyüme alanları ise, dayanıklı tüketim malları ile tekstil, besin ve tütün işleme gibi diğer hafif sanayiler olmuştur (Yaşa vd., 1980, s. 204).

1960'lı yılların iç pazara ve yerli tarımsal girdilere dayanan hızlı sanayileşmesi, sanayi ile tarımın bütünleşmesini önemli ölçüde teşvik etmiştir. Tarım, önemli bir ihracat geliri kaynağı olmaya devam etmiştir. Bununla birlikte, sanayi ürünleri için pazar oluşturma ve sanayiye hammadde sağlama rolleri giderek önem kazanmıştır. Buna uygun olarak, 1960'lardaki devlet politikaları, üretimin artırılmasını ve tarımsal üretimin ticarileştirilmesini amaçlamayı sürdürmüştür. 1960'lı yılların başlarında işlenen alanın sabitleşmesiyle birlikte, üretimin artırılması tarımın yoğunlaşmasını gerektirmiştir. Böylece, makinalaşma, biraz bocalamadan sonra, 1960'ların ortalarında yeniden hız kazanmıştır. Devletin artan müdahalesi sonucunda sulanan alan ve gübre kullanımı artmıştır. 1960'ların sonlarında da yüksek verimli buğday türleri ithal edilmiştir. Bu anlamda, bir dizi olgu, tarım sektörünün yenilenen dinamizmine işaret etmektedir. Birincisi, 1950'li yıllar boyunca artmaya devam eden çeki hayvan sayısı 1966'da en üst noktaya çıkmış ve sonra düzenli bir biçimde azalmıştır. İkincisi, verimlilik önemli boyutlarda artmaya başlamıştır. Son olarak, 1950'lerde bile fark edilir düzeyde olan kente göç, 1960'larda çok büyük oranlara ulaşmıştır (Kepenek, 1977).

Kentsel nüfus artış oranı, 1960'tan sonra ulusal nüfus artış oranını hızla geride bırakmıştır. 1940-1970 yılları

arasında sanayi kentlerinin nüfusları üç, hatta dört katına çıkmıştır. 1960-1970 yılları arasında, yalnız İstanbul, İzmir ve Adana gibi büyük sanayi merkezlerinde değil, Urfa, Diyarbakır ve Malatya gibi geniş tarımsal alanlara komşu olan taşra kentlerinde de nüfus patlaması olması dikkat çekicidir (Geray, 1969, s. 1958).

Öte yandan, 1960'ların gelişmeleri (hızlı ticarileşme, makinalaşma, verimlilik ve üretim artışları), mülkiyet ve üretim ilişkilerinde değişme olacağını akla getirmektedir. Oysaki, 1970 Tarım Sayımı bulguları, bu ilişkilerde değişme değil süreklilik olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, toprak büyüklüğüne ve işleme biçimlerine ilişkin istatistikler, 1970'e kadar mülkiyet ve üretim ilişkilerinde hiçbir önemli değişime işaret etmemektedir. Mülk sahibi tarafından işlenen küçük işletmeler ezici bir egemenliğe sahip olmayı sürdürmüş, başka işletme biçimleri, topraksızlık ve büyük toprak sahipliği hiçbir zaman önemli olmamıştır (Margulies ve Yıldızoğlu, 2003, s. 306).

1970'lerin ikinci yarısından başlayarak 1980'li yıllarla birlikte hem dünyada hem de Türkiye'de başat ekonomik ve siyasal güç haline gelen neo-liberal ideolojinin toplumsal yapıları olumsuz şekilde etkilemiştir. Toplumsal yapının eğitim, sağlık, sosyal güvenlik vb. alanlarında olduğu gibi; tarım ve medya sektörlerinde de neo-liberal ideolojinin merkezine oturduğu yeni sağ politikalar belirleyici olmuştur. Bu anlamda, öncelikle yeni sağ politikaların temel felsefesini genel hatlarıyla tanımlamak anlamlı olacaktır. Ancak, bu şekilde yeni sağ politikaların günümüzde tarım sektörünü nasıl ve hangi nedenlerle olumsuz etkilediğini anlamlandırmak kolaylaşacaktır. Bu yüzden, çalışmanın bir sonraki başlığında içinde bulunduğumuz döneme damga vuran yeni sağ politikaları ayrıntılı olarak değinilmiş ve Türkiye'deki tarım sektörünün gerileyişinin bu politikalarla bağlantısına sayısal verilerle vurgu yapılmıştır.

Yeni Sağ Politikalar ve Tarımdaki Ekonomi Politik Dönüşüm

Neo-liberalizm, 1960'ların sonu ile 1970'lerin başında üstünlük sağlayan refah devleti anlayışına bir tepki olarak doğmuştur. Neo-liberal düşünürler, genelde ekonomi gibi siyasal alanın da bireysel özgürlük ve öncelik sorunsalı etrafında oluştuğunu savunmaktadırlar. Bu yönde bir serbest pazar ekonomisinin oluşturulması, minimal devlet ile birlikte temel hedefi teşkil etmiştir. Neo-liberalizmin siyasal programını ise temel olarak şu unsurlar oluşturmuştur: "Programın giderek toplumsal yaşamın her alanını kapsayacak bir şekilde genişlemesi, ekonomide aşırı müdahaleden arınmış bir devletin öncelenmesi (örneğin ticari birlikler gibi belirli yapıların gücünün azaltılması), yasanın ve düzenin sürdürülebilmesi için güçlü bir hükümetin savunulması" (Held, 1987, s. 243).

Öte yandan, yeni liberalizm, yeni muhafazakârlık ve yeni sağ birbirlerinin yerine kullanılabilir ve kullanılırsa

da aynı anlama gönderme yapılabilecek olgular değildirler. Ancak, aralarında anlamlı bir ilişki olduğundan söz edilebilir. Yeni sağ, "ekonomik bağlamını yeni liberalizmin; siyasi bağlamını ise yeni muhafazakârlığın oluşturduğu 1980 sonrasının hegemonik politik ve ideolojik çerçevesine işaret etmektedir. Bu çerçevenin oluşmasında ve hegemonik hale gelmesinde ise refah devleti krizinin belirleyiciliği söz konusudur" (Dursun, 2001, s. 87-88).

Liberalizmin siyasal alana yansımada, ABD'de Ronald Reagan ve İngiltere'de de Margaret Thatcher'ın önemli katkıları olmuştur. Bu liderlerin ülkelerinde uyguladıkları liberal ekonomi politikaları şu ilkelere dayanmaktadır: "(1) Kamu harcamalarının kısılması, (2) Denk bir bütçe politikası izlenmesi, (3) Vergi oranlarının indirilmesi ve tarafsız bir vergi politikasının uygulanması, (4) İstikrarlı bir para politikasına geçilmesi, (5) Özelleştirme, (6) Yasal-kurumsal serbestleşme (deregülasyon)" (Aktan, 1994, s. 116).

Böylece yeni sağ politikalar, bir yandan toplumsal bölüşüm düzeninin; diğer yandan da devletin ekonomiye müdahale biçimlerinin radikal bir biçimde değişmesine ve beraberinde bütün ekonomik süreçlerin küreselleşmesinin hız kazanmasına yol açmıştır (Şaylan, 1995, s. 130).

Yeni sağın sözü edilen siyasal uygulamaları, gerek yeni liberalizmden¹ gerekse yeni muhafazakârlıktan aldığı birtakım özellikleri içermektedir. Üstelik yeni sağın iki kesimi arasındaki kuramsal ayrılıklara karşın, toplumsal düzen ve bireysel özgürlükler konusunda birleştikleri vurgulanmaktadır (Belsey, 1994, s. 8).

Yeni sağ iktisat Andrew Gamble'a göre, "sadece ekonomiyle değil, politikayla da ilişkilidir. Yeni sağ iktisatçılar, ekonomik sorunlar için piyasa çözümleri önermekte ve devlet tarafından gerçekleştirilen müdahaleci çözümleri reddetmektedirler" (1994, s. 48). Dolayısıyla, siyasal, toplumsal ve kültürel alanda da doğrudan yansımaları gözlemlenen neo-liberalizmin etkileri bu çalışmada, yeni sağ kavramı çerçevesinde ele alınmış ve Türkiye'deki tarım sektörü ve basındaki izdüşümleri bu doğrultuda değerlendirilmiştir.

1970'lerin sonları ile 1980'li yıllarda Thatcher ve Reagan hükümetleri, yeni sağ politikalara paralel çizgide bir yönetim sergilemiştir. Bu siyasetçiler, bürokratik devlet kuruluşlarının çoğalması nedeniyle bireysel özgürlüğün azaldığını ısrarla vurgulamışlardır. Ayrıca kolektif iyiliğin, sektörel hedeflerini en düşük düzeyde devlet müdahaleleriyle gerçekleştirmeye çalışan özel bireyler aracılığıyla sağlanabileceğini söyleyen klasik liberal doktrine bağlılıklarını ortaya koymuşlardır. Pazara olan bağımlılık beraberinde düşünce, iş, ticaret ve aile hayatının gelişebileceği güvenli bir ortam oluşturabilmek için güçlü bir devlete olan ihtiyacı da gündeme getirmiştir (Held, 1987, s. 243-244). Dolayısıyla, burada eşzamanlı olarak hem devlet etkinlikleri alanının sınırlandırılması hem de devletin gücünün artırılmasına

¹ *Yeni liberalizm*, temel olarak beş noktadan oluşan bir siyaset olarak tanımlanmaktadır: Birey, seçme özgürlüğü, serbest piyasa toplumu, laissez faire ve en az hükümet. Öte yandan, *yeni muhafazakârlık* ise, bu noktaları tam tersi bir sırayla ele almaktadır: Güçlü hükümet, toplumsal otorite, disiplinli toplum, hiyerarşi ve itaat, ulus. Bkz. Andrew Belsey (1994). "Yeni sağ, toplumsal düzen, yurttaşlık hakları". Çev. H. İçeren. *Mürekkep*, Sayı: 1: 8.

yönelik bir strateji tartışılır olmuştur.

Yeni sağ, yeni bir dünya düzeni arayışının başlangıcı olarak ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllarda, müdahaleci kapitalizmin yaşadığı sorunlar ve merkezden planlı sosyalist ekonomilerin dönemin ihtiyaçlarına yanıt verememesi; özgür girişim, özgür düşünce ve demokrasiye dayalı yeni bir dünya düzenini zorunlu kılmıştır. Yeni sağın önerdiği ekonomi politikaları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kısa zamanda etkilemiştir. Eski Sovyetler ve Doğu Bloku ülkeleri peşi sıra, sosyalizmden koparak liberalizme geçmişlerdir (Aktan, 1994, s. 116).

Yeni sağ ideoloji, refah devleti anlayışını temel olarak iki noktada eleştirmiştir. Birincisi, devlet ile sivil toplum arasındaki sınırların yeniden çizilmesinin gerekliliğine yapılan vurgudur. Birbirine fazlasıyla bağımlı olan toplumsal ve siyasal yaşam alanları, yeniden farklılaştırmayı ve sivil topluma özgü erdemlerin -özçikar, sıkı çalışma, esneklik, özgüven, seçme özgürlüğü, özel mülkiyet, ataerkil aile ve devlet bürokrasisine güvensizlik- çarpık bir yorumunu popülerleştirmeyi amaçlamaktadır. İkincisi, yeni sağ, refah devleti hükümetlerinin vadettiği politikaları yerine getirememesini bir silah olarak kullanmaya çalışmaktadır. Yeni sağın siyasal stratejisini yönlendiren unsur, sivil toplum üzerindeki genelleştirilmiş devlet denetimine duyulan tepkidir (Keane, 1992, s. 26-27).

Yeni sağ, doğal duruma ait düzenin yerleşik adil kurallarıyla, örgütlü toplumun (devletin) düzenleyici kural koyarak sivil yaşamın hemen her alanına müdahale etmesi arasında bir çelişki olduğu inancındadır. Yeni sağa göre, her şeyden önce devletin "yasama" yetkisi daraltılarak asgariye indirilmelidir. Ayrıca, yürütme ile yasama işlevinin aynı temsili kurumda toplanması önlenmelidir. Çünkü, "örgütlü çıkarlar koalisyonu"nun etkisiyle, bu koalisyona hizmet edici kurallar koyan temsili kurumlar, yasa ve kuralların uygulanmasını da hükümet aracılığıyla yönlendirmektedir. Böylece, çıkar ve baskı grupları temsili kurumları etkilemekte ve doğal duruma ait düzeni geriletmektedir. Bu doğal eğilimleriyle, çıkar ve baskı grupları daha özgür bir toplumun inşasına katkıda bulunmamaktadır. Tersine, toplum bir anlamda, "örgütlü çıkar grupları koalisyonu"nun insafına terk edilmektedir (Fincancı, 1991, s. 3).

Ne var ki, yeni sağın, devlet ve sivil toplum arasındaki sınırları yeniden çizme stratejisi birtakım problemleri de beraberinde getirmiştir. Yeni sağ politikaların kaynakların oluşturulması ve bölüşümü gibi temel sorunları çözmede pazarı yalnız başına bırakması, geniş kapsamlı ekonomik ve siyasal sorunları doğurmuştur. Ulus devletlerin gerek içsel yapılarında gerekse kendi aralarında birtakım eşitsizliklerin oluşması, bazı Batılı devletlerde üretim endüstrisinin aşınması, bazılarında ise bu endüstrinin halen koruma ve planlı yardım süreçlerine konu teşkil etmesi ortaya çıkan sorunlara örnek olarak gösterilebilir. Dahası şirketleşmiş kapitalist ekonomi ve onun dayandığı seçme özgürlüğü, özgüven, paylaşım, dayanışma ve gönüllü yardım gibi değerlerin zamanla unutulmasına neden olmuştur. Devletin sınırlarını değiştirmek ve pazar

güçlerinin alanını geliştirmek, geleneksel olarak güçsüzlere koruma olanağı sunan hizmetleri kesmek anlamına gelmiştir. Bu da, en yoksul ve güçsüz kesimlerin karşı karşıya kaldığı zorlukları arttırmıştır. "Yasa ve düzen" sorunlarının güncellik kazanması, kısmen bu tür politikaların kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkardığı toplumsal direnci ve muhalefeti sınırlama ihtiyacından kaynaklanmıştır (Held, 1987, s. 253).

Yeni sağ ideolojinin siyaset alanındaki temsilcilerinin (Reagan, Thatcher, Türkiye'de Özal vb.), toplumsal alana aktardıkları politikaların kutuplaştırıcı sonuçları sadece ulusal ekonomilerle sınırlı olmamıştır. Aynı zamanda, dünya ölçeğinde olumsuz sinyaller vermiştir (Amin, Chomsky ve Frank, 1994, s. 69). Özellikle bu politikalardan olumsuz şekilde etkilenen kesimlerin başında, yoksullar ve yoksullaşan orta sınıflar gelmiştir.

Toplumların yoksullaşmasında yeni sağ politikaları yön veren en önemli itici güç özelleştirmeler olmuştur. Özelleştirme hareketi, genel olarak ABD'den başlayıp 1980'li yıllarda tüm dünyaya yayılmıştır. "Özelleştirme", en genel anlamıyla pazarın genişletilmesine ve girişimcilerin pazarda artan bir serbestlikle hareket edebilmelerine yönelik devlet müdahalelerini kapsamaktadır. Bu anlamda, Graham Murdock "özelleştirme hareketi"nin farklılaşan boyutlarını şöyle sınıflandırmıştır: (1) Devlete ait kuruluşların özel girişimcilere satılması, (2) Rekabete açılan pazarların serbestleştirilmesi, (3) Kamu sektöründeki kuruluşların içeriden ticarileştirilmeleri, (4) Kuralların kaldırılması olarak tanımlanan "deregülasyon" süreci. Eşdeyişle, "reregülasyon" olarak bilinen ticari çıkarları öne çıkaracak biçimde yeni kuralların getirilmesi (1990, s. 9-10).

Uygulanan yeni sağ politikaların temelini oluşturan yasal düzenlemeler sonrasında, sosyal hakların ücretli kesim aleyhine esnekleştirildiği gözlemlenmiştir. Esneklik, sosyal hakların gerilemesi ve özelleştirmeler sendikal yapının özel sektör tarafından zayıflatılmasına neden olmuştur.

Kısacası, herkesin bir işe sahip olabildiği, görece dengeli bir gelir dağılımının sağlanmaya çalışıldığı, sosyal güvence ve hakların korunduğu refah devleti döneminin temel ilkelerini eleştiren ve bu ilkeleri erozyona uğratan yeni sağ politikalar; sanayiden tarıma ve iletişime değin tüm alanlarda uygulanmış ve sağladığı kazanımlarla egemen bir görünüm sergilemiştir. Ayrıca, yeni sağ politikalar, "teorik beklentilerin aksine, birçok ülkede finansal istikrarsızlık ve krizlere, düşük tasarruf ve yatırım oranlarına, işsizliğe ve ağır bir borç yüküne neden olmuştur" (Esen, 1997, s. 152). Kaldı ki, stratejik bir sektör olarak tarım alanı ve çalışanları da özellikle Türkiye gibi ülkelerde yeni sağ politikalardan olumsuz etkilenmiştir. Tarımda ithalatın benimsendiği bir ortamda; tarım emekçileri her geçen gün borçlanan, iflase sürüklenen ve üretim alanından çekilen kesimi oluşturmuştur.

Vurgulanan tüm bu politik açımlar ekseninde, günümüz itibarıyla Türkiye'deki tarım sektörüne ilişkin ulaşılan sayısal veriler ortaya çıkan tablonun olumsuzluğuna işaret etmektedir. Bu anlamda, tarım yazarı ve gazeteci Ali Ekber Yıldırım Üretme Tüket. İthalat-

Siyaset-Rant Kıskaçında Tarım (2020) isimli eserinde tarım sektörünün ulaştığı olumsuz tablo hakkında önemli veriler sunmaktadır.

Devletin resmi verilerine bakıldığında büyümeden istidama, üretimden dış ticarete ekonomide tarımın payı her geçen gün azalmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bakıldığında, tarımdaki büyüme, genel ekonomideki büyümenin yarısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, 2017 yılında ekonomi yüzde 7.4 büyüdü ve tarımdaki büyüme yüzde 4.9 oldu. 2018'de ise ekonomi yüzde 2.6 büyürken; tarımdaki büyüme yüzde 1.3'te kaldı. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içinde tarımın payı giderek azalmaktadır. 2010 yılında yüzde 9 olan bu pay, 2011'de yüzde 8.2'ye, 2012'de yüzde 7.8'e ve ertesi yıl yüzde 6.7'ye geriledi. Bir başka deyişle, GSYH içinde tarımın payı 2017'ye kadar yüzde 6 seviyelerinde seyrederken; 2018'de yüzde 5.8 ile en düşük seviyeye inmiştir (Yıldırım, 2020, s. 22).

TÜİK verilerine göre, 2019 yılında tarım sektörü yüzde 3.3 büyüme gösterirken; 2020 yılında tarım sektöründe büyüme yüzde 4.8 olarak öne çıkmıştır.² 2021 yılında ise, Türkiye ekonomisi yüzde 11 büyüme gösterirken; tarım sektörü yüzde 2.2 azalmıştır.³

Türkiye tarımsal hasıla bakımından Avrupa'da birinci, dünyada yedinci ülke olmakla övünürken; dolar bazında değerlendirildiğinde tarımsal üretimde ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 2010 yılında tarım hasılası, eşdeyişle, üretimi 52 milyar 592 milyon dolardı. 2018'e gelindiğinde 42 milyar 517 milyon dolara gerilemiştir. Yoğun nüfus artışı dikkate alındığında tarımsal üretimin 2010'dan 2018'e kadar 10 milyar dolarlık düşüş kaydetmesi önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, istihdamda da tarımın payı azalmaktadır. Tarım sektörünün 2010 yılında yüzde 23.3 olan istihdamdaki payı 2016'da yüzde 20'nin altına düşerek yüzde 19.5 olmuştur. 2018'de ise bu oran yüzde 17.3'e gerilemiştir. Kaldı ki, tarımda dış ticaret verileri de olumsuz bir tabloyu ortaya koymaktadır. Türkiye 1980'li yılların başına kadar kendi kendine yeterli ve net ihracatçı konumundaydı. Uygulanan neo-liberal politikalar ve tarımsal kurumların özelleştirilmesi, ithalatçı politikaya geçişle tarımda büyük bir çöküş yaşandı. Tarım dış ticaretinde 2018 itibarıyla ihracat 17 milyar dolar, ithalat 16 milyar dolar seviyesindedir. Türkiye, gıda ürünleri dış ticaretinde ihracat lehine fazla verirken; tarımsal hammaddelerde ciddi açık veren ve dışa bağımlı ülke konumuna gelmiştir (Yıldırım, 2020, s. 22-23).

2021 yılında tarım sektörü yüzde 2.2 daralırken; 2002-2021 yılları arasında ortalama büyüme oranı yüzde 3 olarak ortaya çıkmıştır. Tarım sektörünün GSYH içindeki payı 2002 yılında yüzde 10.2 olurken; 2021 yılında yüzde 5.6'ya gerilemiştir. 2021 yılında tarım ihracatı 7.2 milyar dolar büyüklüğe ulaşırken; tarım ihracatının toplam

ihracat içindeki oranı 2002 yılında yüzde 5'ten 2021 yılında yüzde 3.2'ye düşmüştür.⁴ 2021 yılında tarım ihracatı 21.1 milyar dolara yükselirken; tarım ithalatının toplam ithalat içindeki payı 2002 yılında yüzde 3.3'ten 2021 yılında yüzde 4.5'e ulaşmıştır. Tarım ihracatının ithalatı karşılama oranı 2002 yılında yüzde 106 iken; 2021 yılında yüzde 59'a gerilemiştir.⁵

Özetle, tarımda adı "milli" olsa da ulusal politika yerine ithalata dayalı bir politika uygulanmaktadır. Hububattan bakılıyorsa, yem hammaddelerinden yağlı tohumlara ve son yıllarda patates, soğan gibi üretimi en kolay olan ürünlere kadar birçok tarım ürünü ithal edilmektedir. Öte yandan, hayvancılıkta hayvan materyali, yem, canlı hayvan, kasaplık sığır, koyun, keçi, sperma, ilaç, kırmızı et, saman dahil hemen her şeyin ithal edildiğini belirten Yıldırım (2020, s. 23), bu ürünlerin hepsinin Türkiye'de üretilebileceğine vurgu yapmaktadır.

Kuşkusuz, Türkiye'de diğer pek çok alan gibi medya sektörü de yeni sağ politikalarla ekonomi politik olarak etkilenmiş ve yeni sağ politikalar medya alanında önemli dönüşümlere neden olmuştur. Bu dönüşümün izleri, bu çalışmada ele alınan temel tez çerçevesinde tarım sektörüne ilişkin metinlerin basındaki izdüşümlerinden yola çıkarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, tarıma ilişkin haber içeriklerinin neler olduğu; bu bağlamda, incelenen gazetelerin hangi sorunları ve temaları öne çıkardığı çalışmanın çözümleme bölümünün temel tartışma noktasını oluşturmuştur.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel çözümleme yöntemi benimsenmiş; ancak nicel çözümleme yönteminden de kısmen yararlanılmıştır. Nitel çözümleme, toplumsal gerçekliklerin arka planında yer alan ve onları belirleyen dinamiklerin açığa çıkarılmasında bir izlek oluşturmuştur. Nitel araştırmalar, toplumsal olgu ve olayların nitel veri toplama teknikleri (metin çözümlemesi, gözlem, görüşme vb.) kullanılarak, doğal ortamlarında bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45; Kümbetoğlu, 2017, s. 47). Bu anlamda, nitel çözümlemenin toplumsal olgu ya da olayları derinlemesine irdeleyen özgünlüğü; elde edilen verilerin ekonomik, siyasi ve toplumsal dinamiklerle ilişkilendirilerek çözümlenmesini pekiştirmektedir.

Bununla birlikte, nitel araştırmalar, parçalı durumdaki toplumsal gerçekliklerin bütüncül ve eleştirel bir yaklaşımla irdelenmesinde yol göstericidir. Bu çalışmada kullanılan nitel çözümleme yöntemi, tarım sektörüne ilişkin medyanın yaklaşımının ve benimsediği habercilik anlayışının tarihsel koşullara, medyanın ekonomi politik yapısına, sınıfsal

² <https://www.dunya.com/kose-yazisi/tarimda-yuzde-48-buyume-ciftciye-ne-kadar-yansidi/612717> (Erişim Tarihi: 13.09.2022)

³ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik-2021-45548> (Erişim Tarihi: 13.09.2022)

⁴ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik-2021-45548> (Erişim Tarihi: 13.09.2022)

⁵ <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi:14.09.2022)

farklılıklara ya da bireysel tercihlere göre farklılık gösteren parçalı yapısının bütüncül biçimde ele alınmasını olanaklı kılmıştır. Sözü edilen bütüncüllüğü pekiştiren ise, bu çalışmada benimsenen eleştirel ekonomi politik yaklaşım olmuştur. Çünkü, eleştirel ekonomi politik, ekonomik örgütlenme yapılarını toplumun siyasi ve kültürel yaşamıyla ilişkilendirerek, mülkiyetin ve üretimin örgütlenme biçimlerini ve bu örgütlenme biçimlerinin iletişimsel eylemler üzerindeki belirlenimini bütüncül ve tarihsel bir yaklaşımla ele almaktadır (Geray, 2014, s. 58).

Nitel araştırma yöntemleri, bilgi derinliği ve özgünlüğünden hareketle; toplumsal olgu ya da olaylar arasından özel bir alanı incelemekte, büyük örneklem yerine küçük çalışma gruplarından elde edilen verilere odaklanmakta ve bu yönüyle nicel araştırma yöntemlerinin genelleme eğilimli yapısından ayrılmaktadır (Baltacı, 2019, s. 369-370).

Bu anlamda, çalışmanın konusu ve amacı ekseninde Türkiye'deki tarım sektörüne ilişkin habercilik anlayışının karşılaştırmalı analizi, Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinde yer verilen içeriklere metin çözümlemesi tekniği uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Metin çözümlemesinin gerçekleştirilmesinde tematik başlıkların belirlenmesi için nicel analizden elde edilen veriler yol gösterici olmuştur.

Metin çözümlemesi, nitel araştırmalarda tek başına ya da görüşme ve gözlem teknikleriyle elde edilen verileri desteklemek amacıyla kullanılan bir çözümleme tekniği olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 47). Medya içeriklerindeki örtülü, ideolojik ve sembolik anlatı yapılarının açığa çıkarılmasında metin çözümlemesinin önemi büyüktür (Fürsich, 2009: 239). Metin çözümlemesinde, metinler yalnızca yapısal örgüleriyle değil, aynı zamanda onları çevreleyen dış gerçekliklerle de ilişkilendirilerek analiz edilmekte ve dilbilimsel yöneme ya da metnin yapısal örgüsüne yönelmeden; metni çevreleyen ekonomik, siyasi ve toplumsal dinamikler ekseninde çözümlenmektedir (İnceoğlu ve Çomak, 2009: 19). Dolayısıyla, metin içeriklerinin analizi yapılırken onları şekillendiren üretim koşulları, kurumsal kısıtlamalar, ekonomik dinamikler ve profesyonel gazetecilik stratejileri göz önünde bulundurulmalıdır (Fürsich, 2009, s. 241-242).

Türkiye'de yayımlanan Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazeteleri bu çalışmanın çözümleme nesneleri olarak seçilmiştir. Sözü edilen gazetelerin seçiminde sahiplik/mülkiyet yapıları ile benimsediği ideolojik referanslar belirleyici olmuştur. Bu anlamda, Cumhuriyet gazetesi Cumhuriyet Vakfı, Dünya gazetesi Hakan Güladağ'ın sahipliğinde Nasıl Bir Ekonomi Medya Haber Basın A. Ş. ve Sabah gazetesi ise Turkuvaz Medya Grubu bünyesinde yayımlanmaktadır. Ayrıca, Cumhuriyet merkez sol, Dünya liberal/merkez sağ ve Sabah ise İslamcı muhafazakâr çizgide yayın yapan gazeteler olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Gazetelerin 2022 yılı tüm sayılarının çözümlenmesinde çok büyük emek ve zamana gereksinim duyulduğu için amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak gazetelerin belirli sayıları çözümlenmeye dahil edilmiştir.

Çalışmada, 2022 yılının Ocak, Şubat ve Mart ayları incelenen zaman aralığını oluşturmuştur. Bu çalışmanın zaman sınırlılığının 2022 yılının ilk üç ayı olarak belirlenmesinin nedeni ise, Türkiye'de yaşanan ekonomik olumsuzluklar ve yükselen enflasyon, döviz kurundaki hızlı

yükselişe bağlı olarak artan tarım ürünlerinin fiyatları vb. iç politika alanındaki gelişmeler ile Rusya-Ukrayna savaşı gibi dış politik gelişmelerdir.

Bununla birlikte, Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazeteleri dışındaki basılı yayın organları ve diğer kitle iletişim araçları (radyo, televizyon, internet vb.) üzerinden yayınlanan konuya ilişkin içerikler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu çalışmadan elde edilen veriler ve yorumları ise, sadece incelenen gazetelerin seçilmiş sayıları ile sınırlı olup bu gazeteler için genellenmiştir.

Çalışmanın Nicel Bulguları ve Yorumları

Çalışmada Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazeteleri seçilmiş ve haftalık olarak yayımlanan ekler araştırmanın kapsamı dışında tutularak tarım sektörüne ilişkin irdelenen haberler ve köşe yazılarının çözümlenmesi araştırmanın temel konusunu oluşturmuştur. Bu anlamda, çalışmada incelenen gazeteler arasındaki farklılıkların ortaya konulması için gazetelerin kendi içeriklerinde öne çıkan konular tematik başlıklar olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesindeki Tarım Haberlerine İlişkin Temaların Çözümlenmesi

Cumhuriyet gazetesine ilişkin tarım haberlerine bakıldığında, öne çıkan dört temaya ulaşılmıştır. Buna göre, gıda enflasyonu, kriz ve panik temasına ilişkin 51 habere rastlanırken; temel gıda ürünleri 41, yerel tarım ve çiftçiler 18, hayvancılık konuları ise 16 haberde yer bulmuştur. Toplamda ise 126 tarım içerikli habere ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Çizelge 1. Cumhuriyet Gazetesinde Tarıma İlişkin Öne Çıkan Temaların Sayısal Dağılımı

Table 1. Numerical Distribution of Featured Agricultural Themes in Cumhuriyet Newspaper

1 Ocak-31 Mart 2022		
Cumhuriyet Gazetesi	Sıklık Sayısı	Sıklık Oranı %
Gıda Enflasyonu, kriz ve panik	51	40
Temel Gıda Ürünleri	41	33
Yerel Tarım ve Çiftçiler	18	14
Hayvancılık	16	13
Toplam	126	100

Cumhuriyet gazetesinde yer alan tarım haberleri gözlemlendiği gibi, gıda enflasyonu, kriz ve panik temasına ait haberler yüzde 40'lık bir oranda temsil edilirken; temel gıda yüzde 33, yerel tarım ve çiftçiler yüzde 14, hayvancılık teması ise yüzde 13'lük bir oranda yer almıştır.

Dünya Gazetesindeki Tarım Haberlerine İlişkin Temaların Çözümlenmesi

Dünya gazetesine ilişkin tarım haberlerine bakıldığında, öne çıkan on temaya ulaşılmıştır. Dünya ekonomi alanında yayımlanan uzmanlaşmış tematik bir gazete olduğundan ve özellikle tarım haberciliğinde öne çıkan Ali Ekber Yıldırım'ın sözü edilen gazetede yer almasından dolayı tarıma ilişkin konulara daha çok ilgi gösterildiği nicel verilerde de gözlemlenmiştir.

Dünya gazetesinde öne çıkan on temaya bakıldığında, 72 haberle yerel tarımın önem kazandığı, 71 haberle temel gıda ürünlerine ilişkin içeriklerin yer aldığı söylenebilir. Üçüncü sırada 55 haberle resmî kurumlara ilişkin açıklamalara ve gelişmelere yer verilirken; dördüncü sırada 55 adet reklam haber öne çıkmıştır. Temel gıda dışı ürünler 47 haberde yer alırken; 43 haberde Ukrayna-Rusya savaşı, 25 haberde hayvancılık, 24 haberde iklim değişikliği, 18 haberde tarım teknolojileri ve 6 haberde de tarımda dijitalleşme gelişmelerine yer verildiğine rastlanmıştır. Toplamda ise, 416 habere ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 2).

Sabah gazetesinde tarım haberlerine ilişkin öne çıkan temaların sıklık oranlarına bakıldığında; savaş, gıda krizi ve marketleri hedef gösterme yüzde 41, siyasi iktidarın tarım politikaları yüzde 38, hayvancılık yüzde 8, tarım teknolojileri yüzde 7 ve son olarak, tarım sigortası teması yüzde 6 oranla temsil edilmiştir.

Tarım Haberciliği Hakkında Örnek Gazeteler Üzerinden Oluşturulan Genel Temaların Çözümlemesi

Önceki bölümde, tarım haberciliğine ilişkin Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinde öne çıkan temalar her bir gazete temelinde belirlenmiş ve gazetelerin ideolojik referanslarına göre tarım sektöründe önem verdikleri konuların farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu alt başlık altında ise, gazetelerin kendi gündemleri çerçevesinde farklılık gösteren alt temalarının belirlenmesi sonrasında ulaşılan haberlerin daha kapsayıcı konu başlıkları altında değerlendirilmesine yönelik beş genel tema oluşturulmuştur (Bkz. Tablo 4).

Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerindeki tarım haberlerine ilişkin kapsayıcı temalara bakıldığında, temel gıda krizi, yerel tarım, resmî kurumlar, tarım teknolojileri ve hayvancılık başlıkları ortaya çıkmıştır. Temel gıda krizi başlığı; temel gıda ürünleri, temel gıda dışı ürünler, Rusya ve Ukrayna savaşının etkileri, gıda enflasyonu, iklim değişikliği gibi alt temalardan oluşturulmuştur. Yerel tarım başlığı, yerel tarım haberleri, çiftçileri konu alan haberler ve reklam haberlerden oluşturulurken; resmi kurumlar başlığı, tarım alanında faaliyet gösteren bakanlık, dernek, birlik, sendika gibi kurum ve kuruluşları kapsamaktadır. Tarım teknolojileri başlığını, tarım alanındaki teknolojik gelişmeler, dijitalleşme ve reklam haberler belirlerken; hayvancılık başlığı, hayvancılık alanındaki gelişmeleri içermektedir.

Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerindeki tarım haberlerine ilişkin belirlenen genel temaların nicel verilerine ve sıklık oranlarına bakıldığında, 302 haber sayısı ve yüzde 50'lik bir sıklık oranıyla temel gıda ürünleri en fazla tartışılan konu olurken; 125 haber sayısı ve yüzde 21'lik sıklık oranıyla yerel tarım haberleri öne çıkan bir diğer tema olmuştur. Resmî kurumlara ilişkin 82 habere ulaşıırken, yüzde 13'lük bir sıklık oranı ortaya çıkmıştır. Öte yandan, 48 haber sayısı ve yüzde 8'lik sıklık oranıyla tarım teknolojilerini içeren haberler öne çıkarken; hayvancılık alanına ilişkin ise 46 haber sayısına ve yüzde 8'lik sıklık oranına ulaşılmıştır.

Çalışmanın Nitel Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye basınına temsilen seçilen Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinin 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihlerinde tarım sektörüne ilişkin yayımlanmış olan haberlerin metin çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın konusu, problemi ve amacı çerçevesinde sözü edilen gazetelerde öne çıkan konuların oluşturduğu temalar beş genel başlık altında irdelenmiştir: (1) Temel Gıda Krizi, (2) Yerel Tarım, (3) Resmî Kurumlar, (4) Tarım Teknolojileri, (5) Hayvancılık.

Çizelge 2. Dünya Gazetesinde Tarıma İlişkin Öne Çıkan Temaların Sayısal Dağılımı
Table 2. Numerical Distribution of Featured Agricultural Themes in Dünya Newspaper

1 Ocak-31 Mart 2022		
Dünya Gazetesi	Sıklık Sayısı	Sıklık Oranı %
Yerel Tarım	72	17
Temel Gıda Ürünleri	71	17
Resmî Kurumlar	55	13
Reklam Haberler	55	13
Temel Gıda Dışı Ürünler	47	11
Ukrayna-Rusya Savaşı Etkileri	43	11
Hayvancılık	25	6
İklim Değişikliği	24	6
Tarım Teknolojileri	18	4
Tarımda Dijitalleşme	6	2
Toplam	416	100

Çizelge 3. Sabah Gazetesinde Tarıma İlişkin Öne Çıkan Temaların Sayısal Dağılımı
Table 3. Numerical Distribution of Featured Agricultural Themes in Sabah Newspaper

1 Ocak-31 Mart 2022		
Sabah Gazetesi	Sıklık Sayısı	Sıklık Oranı %
Savaş, Gıda Krizi ve Marketleri Hedef Gösterme	25	41
Siyasi İktidarın Tarım Politikaları	23	38
Hayvancılık	5	8
Tarım Teknolojileri	4	7
Tarım Sigortası	4	6
Toplam	61	100

Çizelge 4. Örnek Gazetelerdeki Tarıma İlişkin Öne Çıkan Temaların Sayısal Dağılımı
Table 4. Numerical Distribution of Featured Agricultural Themes in Sample Newspapers

1 Ocak-31 Mart 2022		
Tarım Haberlerine İlişkin Öne Çıkan Temalar	Sıklık Sayısı	Sıklık Oranı %
Temel Gıda Krizi	302	50
Yerel Tarım	125	21
Resmî Kurumlar	82	13
Tarım Teknolojileri	48	8
Hayvancılık	46	8
Toplam	603	100

Temel gıda krizi

1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında tarıma ilişkin haberlere bakıldığında, temel gıda krizi konusunda, Dünya gazetesinde 4 Ocak tarihli "Zam ve ithalat politikasıyla tarımda 2022 daha zor geçecek" başlığıyla yer verilen Ali Ekber Yıldırım'ın köşe yazısında, artan enflasyonla birlikte tarım alanındaki girdilerin fiyatlarının da arttığı belirtilirken; gelecek aylarda üretim yerine ithalatın, tarımda destekleme yerine zamların yapılması gıda fiyatlarındaki yükselişi hızlandıracağı ileri sürülmektedir (Dünya, 4 Ocak 2022: 15). Öte yandan, Dünya gazetesinde 4 Ocak tarihinde "Rus buğdayı 2022'de rakipsiz" başlığıyla sunulan bir haberde, Avrupa Birliği ve Avustralya'daki buğday kalitesinin düşmesi ve Arjantin'de enflasyonla mücadele nedeniyle buğday ihracatının sınırlandırılması yüksek proteinli buğday kaynağı olarak Rusya'nın bu alanda önde gelen ülke konumuna yükseldiği belirtilmektedir (Dünya, 4 Ocak 2022: 19). Bu anlamda, Rusya'nın temel gıda alanındaki öncü konumu daha da pekişerek, ileriki aylarda diğer ülkeleri etkileyecek olan krizin de temellerinden biri olarak önem kazanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 4 Ocak tarihli "Tarlama farkı büyüyor" başlıklı haberde, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Başkanı Şemsi Bayraktar'ın ifadelerine yer verilerek, tarlada üretilen ürün fiyatı ile marketlere ulaşan ürün fiyatları arasında dört buçuk katlık bir farkın oluştuğuna ve artışların önüne geçmek için üretimin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Cumhuriyet, 4 Ocak 2022: 11). 10 Ocak tarihinde yer verilen bir diğer "Ekmek 5 liraya koşuyor" başlıklı haberde ise, buğdayın üretim maliyetinin 1.92 TL'den 4.25 TL'ye çıkmasına vurgu yapılarak, 3.5 TL seviyelerinde satışı yapılan ekmeğin 2022 yılı sonunda 5 TL seviyesini bulacağı tahminine yer verilmektedir. Buna göre, ortaya çıkan kriz sürecinde gerekli önlemlerin alınması uyarıları öne çıkmaktadır (Cumhuriyet, 10 Ocak 2022: 11).

Öte yandan, Sabah gazetesine bakıldığında, temel gıda krizi başlığı altında yer alan haberler açısından, "Çiftçilerde geri ödeme oranı %99" başlığıyla yer verilen haberde, Ziraat Bankası Genel Müdürü Alpaslan Çakar'ın ifadeleri öne çıkarken; tarımın finansmanı için 160 milyar TL kredi kullanıldığı ve bunun 110 milyar TL'sinin Ziraat Bankası tarafından karşılandığı vurgulanmıştır. Ayrıca, çiftçilerin borçlarını ödeyemedikleri ve haczedildikleri tartışmalarına karşı takibe düşme oranının yüzde 1 olduğu belirtilmektedir (Sabah, 14 Ocak 2022: 4). 15 Ocak tarihinde "Fiyatı değil paketi küçülttüler" başlıklı haber ile döviz kurunun düşmesine karşın bakliyat fiyatlarının düşürülmediğini, paket gramajları düşürülerek şirketler tarafından bir aldatmaca yapıldığına işaret edilmektedir. Yapılan uygulamalara dikkat edilmesi gerektiği belirtilirken; temel gıda ürünlerinde denetimin artırılması gerektiği irdelenmiştir (Sabah, 14 Ocak 2022: 5).

Şubat ayında yer verilen temel gıda krizi konusuna ilişkin haberlere bakıldığında, öne çıkan en önemli tartışma konusu Rusya ve Ukrayna arasındaki gerilim ve savaş ortamı olmuştur. Ali Ekber Yıldırım'ın "Rusya-Ukrayna krizinin tarıma etkileri" başlıklı köşe yazısında, özellikle dünyanın tahıl depoları olarak değerlendirilen iki

ülke arasında oluşan gerilimin dünya tahıl ihracatını olumsuz etkileyeceği belirtilmekte ve Türkiye'nin de özellikle Rusya'dan 4.3 milyar ton tarım ürünü ithalatı gerçekleştirdiğini ileri sürmektedir. Bu anlamda, yaşanabilecek olası bir savaş durumunda ortaya çıkması olası olumsuz koşullara vurgu yapılmaktadır (Dünya, 23 Şubat 2022: 15).

Cumhuriyet gazetesinin şubat ayında tarımla ilgili yer verilen haberlerine bakıldığında; 3 Şubat tarihli "Tarımda ipotek kısıacı" başlıklı haberde, çiftçilerin artan maliyetler karşısında zor durumda kaldıkları ve bankalara olan borçlarını ödeyemedikleri vurgulanmaktadır. Habere göre, çiftçiler açısından en çok borca sahip olan il Konya olarak öne çıkmakta ve artan maliyetlerin gelecek aylarda daha da büyüyeceği uyarısı yapılmaktadır (Cumhuriyet, 3 Şubat 2022: 4). "Traktörünü bile sattı" başlığıyla sunulan bir diğer haberde, Manisa'da üzüm yetiştiren bir çiftçinin yaşadığı mağduriyet ön plana çıkarılırken; artan maliyetlerin sonucunda bankalara olan borcunu ödeyemeyen çiftçinin traktörünü satmak zorunda kaldığı ileri sürülmektedir (Cumhuriyet, 4 Şubat 2022: 8). Cumhuriyet gazetesi şubat ayı tarım haberlerinde çiftçilerin sorunlarına odaklanırken, artan maliyetler sonucu zor dönemler yaşayan tarım emekçilerine yer vermiştir.

Sabah gazetesine bakıldığında ise, 5 Şubat tarihinde "Marketlere sahte indirim ve stok oyunu cezası" başlığıyla sunulan haberde, zincir market şirketlerine uygulanan para cezalarına yer verilmiş ve gıda piyasasındaki fiyat artışlarının market nedeniyle ortaya çıktığı ileri sürülmüştür (Sabah, 5 Şubat 2022: 5). Zincir marketlere yönelik olarak sunulan haberlerden birinde de 16 Şubat tarihinde "Önce bindirdiler sonra indirdiler" başlığıyla, yumurta, yağ ve çay gibi ürünlerde KDV oranının yüzde 8'den yüzde 1'e indirilmesine karşın tatmin edici bir indirim yapılmadığı ileri sürülmektedir. Öte yandan, haber metninde öne çıkan kavramlardan 'fırsatçılar' vurgusu, yapılan usulsüz uygulamaların kaynağı olarak gösterilse de, fırsatçıların kim ya da kimler olduğu belirsiz bir şekilde sunulurken, gerçek suçluların gizlendiği söylenebilir (Sabah, 16 Şubat 2022: 4).

Mart ayında yayımlanan tarım haberlerine bakıldığında, genel olarak, Rusya ve Ukrayna savaşının etkilerinin gün geçtikçe arttığı, temel gıda ürünlerindeki ihracat süreçlerinin yavaşladığı ve özellikle ayçiçek yağı ihtiyacına ilişkin ortaya çıkan kriz gündemin önemli konularından olmuştur. Dünya gazetesinde, Ali Ekber Yıldırım'ın "Türkiye'nin tarımda en fazla ithalat yaptığı iki ülkenin savaşı" başlıklı köşe yazısında, Rusya ve Ukrayna savaşının tarım alanında hem dünya hem de Türkiye açısından etkilerini tartışmakta ve Türkiye'nin Rusya ve Ukrayna ile arasında güçlü bir ihracat ilişkisi olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, en fazla ithal edilen ürünler buğday, soya ve ayçiçeği olurken; ortaya çıkan kriz özellikle buğday ve ayçiçeği alanını olumsuz yönde etkilemiştir (Dünya, 1 Mart 2022: 15).

Temel gıda krizinin altında yer alan konulardan biri de iklim değişikliğiyle birlikte ortaya çıkan kuraklık ve buna bağlı olarak tarım ürünlerinde yaşanan verim düşüklüğü

olmaktadır. “Aşırı sıcaklar Türkiye’de can kaybına ve ekonomik kayba neden olacak” başlıklı Didem Eryar Ünlü’nün haberinde, iklim Değişikliği Paneli’nde (IPCC) ‘İklim Değişikliği 2022: Etkileri, Uyum ve Kırılabilirlik’ raporuna yer verilerek, iklim değişikliği ve aşırı ısınma sonucunda toprak erozyonunun artacağı ve özellikle Akdeniz bölgesindeki tarım arazilerinin yaklaşık yüzde 30’unu tehdit ettiği ileri sürülmektedir. Bu anlamda, iklim değişikliğine ve aşırı ısınmaya dikkat çekilirken; tarım alanında arka sıralarda kalmış önemli bir sorun öne çıkarılmaktadır (Dünya, 2 Mart 2022: 9).

Cumhuriyet gazetesinin mart ayında yayımladığı haberlere bakıldığında, savaş ortamıyla birlikte gıda krizinin derinleştiği gözlemlenirken; temel gıda alanında yaşanan panik başlıklara da yansımıştır. Buna göre, “Krizle karşı un stokluyoruz” (Cumhuriyet, 4 Mart 2022: 8), “Ekmeğimiz tehlikede” (Cumhuriyet, 5 Mart 2022: 11), “Gıda fiyatları rekordan rekora” (Cumhuriyet, 6 Mart 2022: 9), “AKP’nin yağ kuyruğu” (Cumhuriyet, 7 Mart 2022: 11), “Fırtına var AKP sessiz” (Cumhuriyet, 8 Mart 2022: 11), “Kuyruk sırası buğdayda” (Cumhuriyet, 8 Mart 2022: 11), “Gıda krizi yayılıyor” (Cumhuriyet, 10 Mart 2022: 11), “Pazara zam yağacak” (Cumhuriyet, 11 Mart 2022: 11), “Şekerde kriz kapıda” (Cumhuriyet, 16 Mart 2022: 11), “Gıda kıtlığı kapıda” (Cumhuriyet, 17 Mart 2022: 3), “KDV indirimi de tutmadı” (Cumhuriyet, 28 Mart 2022: 11) başlıklı haberlerde de gözlemlendiği gibi savaşın ve artan enflasyonun etkisiyle gıda ürünlerinde yaşanan krizin derinleştiği ve paniğin gün geçtikçe büyüdüğü ileri sürülmektedir. Bu anlamda, siyasi iktidarın da artan fiyatlarda sorumlu olduğu başlıklara yansımaktadır.

Sabah gazetesinin mart ayı tarım haberlerine bakıldığında ise, Dilek Güngör’ün “Hıyarın foyası ortaya çıktı” başlıklı köşe yazısında, yurtiçi sebze-meyve fiyatlarının bir hafta öncesine göre düştüğünü ve bu düşüşün Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın yansımaları olduğu ileri sürülmektedir. Savaş nedeniyle ihraç edilemeyen meyve-sebzenin iç piyasada satılmaya başlanmasıyla fiyatların düştüğü vurgulanmaktadır (Sabah, 2 Mart 2022: 2).

Sabah gazetesinde gıda krizine ilişkin konulara bakıldığında, bir diğer öne çıkan konunun ayçiçek yağında oluşan kriz olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, “Ayçiçekte sıkıntı yok” (Sabah, 8 Mart 2022: 7), “Ayçiçek yağı spekülasyonu” (Sabah, 8 Mart 2022: 18), “Yağ fırsatçılara geçit yok” (Sabah, 8 Mart 2022: 24), “Yağ stokçularına bedel ödeyecek” (Sabah, 9 Mart 2022: 1), “Stokçuluk yapanlar hesabını verecek” (Sabah, 9 Mart 2022: 14), “Rafta olmayan yağlar depoda çıktı” (Sabah, 9 Mart 2022: 24), “Ayçiçek yağı yüklü gemiler yola çıktı” (Sabah, 10 Mart 2022: 6), “TMO ramazan öncesi piyasaya yağ verecek” (Sabah, 12 Mart 2022: 4), “Üretim artacak ithalat %50 azalacak” (Sabah, 15 Mart 2022: 5) başlıklı haberlerde ortaya çıkan ayçiçek yağı krizi tartışmalarına karşı Sabah gazetesinde krizin olmadığı ve bu konuda stokçuluk yapanların cezalandırılacağı ifadelerine yer verilmiştir. Özellikle, ilk sayfadan sunulan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ifadeleriyle bu konuda etkili bir duruş sergilendiğini gazetenin ön plana çektiği söylenebilir.

Özetle, temel gıda krizi başlığı altında Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinin 1 Ocak-31 Aralık 2022 tarihleri arasında yer verdiği konular; Türkiye’de artan enflasyon sonucu gıda ürünlerindeki fiyat artışları, Rusya ve Ukrayna savaşının başlaması ve tarım sektörüne etkileri, savaş sürecine bağlı olarak buğday, ayçiçeği, mısır gibi ürünlere ulaşımda yaşanan sorunlar, iklim değişikliği, çiftçilerin yaşadığı ekonomik kriz olmuştur. Türkiye’de yaşanan enflasyon ve Karadeniz’deki savaşın etkileri gazetelerin ideolojik referansları açısından farklılık göstermiştir. Cumhuriyet ve Dünya gazeteleri gıda krizi alanında beliren sorunların öne çıkarılmasında etkin rol alırken; Sabah gazetesi ise siyasi iktidarın tarım sektöründeki uygulamalarını olumlu yapmakta ve sorunların kaynağını farklı odaklarda tanımlamaktadır.

Yerel Tarım

1 Ocak-31 Aralık 2022 tarihleri arasında tarım sektörüne ilişkin Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinde ikinci en fazla tartışılan başlık yerel tarım faaliyetleri olmuştur. Bu anlamda, yerel tarım başlığı altında Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde öne çıkan yerel tarım uygulamaları, bölgelerde meydana gelen doğa olaylarının tarıma etkileri, belediyelerin gerçekleştirdiği faaliyetler, çiftçilerin hikâyeleri ve yerel tarıma ilişkin reklam haberler yer almaktadır.

Bu anlamda, Cumhuriyet gazetesine bakıldığında, belirlenen zaman aralığında toplam 18 yerel tarım haberine yer verildiği saptanmıştır. Buna göre; “Antalya ve Burdur su altında” (Cumhuriyet, 1 Ocak 2022: 16), “Tarımsal cinayet” (Cumhuriyet, 4 Ocak 2022: 14), “Çiftçiye batırıldılar” (Cumhuriyet, 7 Ocak 2022: 1), “Sağlıklı yarınlar için” (Cumhuriyet, 28 Ocak 2022: 9), “Zeytinliklerin kalbine hançer” (Cumhuriyet, 3 Mart 2022: 3), “Zeytinlikler maden kurbanı” (Cumhuriyet, 5 Mart 2022: 3), “Zeytinimizi koruyacağız” (Cumhuriyet, 16 Mart 2022: 9), “Alaçatı ot festivali 24 Mart’ta” (Cumhuriyet, 21 Mart 2022: 16), “Çukurova’da sebze-meyveyi don vurdu” (Cumhuriyet, 23 Mart 2022: 16) öne çıkan yerel tarım haberleri olarak gözlemlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde yerel tarım haberlerinde doğa olaylarının sebze-meyve piyasasına etkilerine yer verilirken; özellikle sebze-meyve yetiştiriciliğinin yoğun olduğu bölgelerde meydana gelen hava şartları öne çıkarılmıştır.

Dünya gazetesine bakıldığında, 72 haberle yerel tarım konusunda en fazla içerik üreten ve yerel tarım uygulamalarını önemseyen bir anlayışın öne çıktığı söylenebilir. Bu anlamda, “Hatay’ın tescilli ürünleri müzelerde” (Dünya, 3 Ocak 2022: 9), “İzmir tarım ürünleri listesine kumkuat da eklendi” (Dünya, 5 Ocak 2022: 14), “Antalya, finansmana erişimde pozitif ayrımcılık istiyor” (Dünya, 11 Ocak 2022: 2), “Tarsus tarım ürünleri ihracatını Ur-Ge ile arttıracak” (Dünya, 11 Ocak 2022: 12), “Tarım sektörü İzmir’de buluştu” (Dünya, 3 Şubat 2022: 18), “Kayserişeker’de pancar bedeli ödemeleri başladı” (Dünya, 4 Şubat 2022: 15), “Adana toprağındaki kanserojen miktarı, normalin 400 bin katı” (Dünya, 18 Şubat 2022: 2), “Ege tarım fuarı kapılarını Denizli’de 17.

kez açacak" (Dünya, 1 Mart 2022: 9), "Türkiye'nin ilk zeytinyağı lisanslı deposu Akhisar'da kuruluyor" (Dünya, 3 Mart 2022: 26) başlıklı öne çıkan yerel tarım haberleri Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde var olan gündelik tarım gelişmelerine yer vermektedir. Yerel tarım konusuna büyük önem veren Dünya gazetesi hem yerel tarım uygulamaları ve gelişmelerine yer vermiş hem de yerel tarımı etkileyen olumsuz kararları ve uygulamaları ön plana çıkarmıştır.

Öte yandan, Sabah gazetesi ise, 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında yerel tarım uygulamalarına ilişkin herhangi bir habere yer vermemiştir. Her ne kadar, "Çiftçilere hasat sigortası başladı" (Sabah, 14 Ocak 2022: 4), "Çiftçinin gelirinin %70'i garanti altında" (Sabah, 26 Ocak 2022: 7), "Tarım sigortası sektörün 1 numarası olacak" (Sabah, 23 Şubat 2022: 7) başlıklı haberlerde çiftçilere yönelik bir sigorta uygulamasının ayrıntıları anlatılıyor olsa da, yerel tarım konusu kapsamında yetersiz içerikler olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda, Sabah gazetesinin yerel tarım gibi önemli bir konuya yeterli ilgiyi göstermemesi, siyasi iktidarın tarım politikalarını olumlayan bir tutum sergilemesiyle bağlantılı olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Kısacası, yerel tarım haberleri açısından Dünya gazetesi öne çıkarken; Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri bu başlık altında yetersiz bir durum sergilemiştir. Yerel tarım uygulamalarının öneminin arttığı son dönemde bu alana ilgisiz kalınması ve önem verilmemesi Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinin eksik yönü olarak söylenebilir. Dünya gazetesinde ise, artan enflasyon ve gıda krizi döneminde yerel tarımın önemi vurgulanmış ve bunu ön plana çıkaran haber ve köşe yazılarına yer verilmiştir.

Resmî Kurumlar

1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında incelenen üç gazetede önem kazanan başlıklardan bir diğeri de resmî kurumlara ilişkin haberlerin sunulduğu içerikler olmuştur. Bu anlamda, Tarım ve Orman Bakanlığı, siyasi partiler, dernekler, sendikalar, tarım alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar tarım haberciliğine ilişkin irdelenen resmî kurumlar olarak önem kazanmıştır.

Cumhuriyet gazetesi benimsediği yayın politikası ve ideolojik yaklaşımı ekseninde uygulanan tarım politikalarına eleştirel bir tutum sergilerken; ortaya çıkan gıda krizi döneminde siyasi iktidarı merkeze alarak eleştirilerini gerçekleştirmiştir. Siyasi iktidarın tarım politikalarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da söylemlerine yer vermiştir. Buna göre, "GDO'lu yeme onay çıktı" (Cumhuriyet, 8 Ocak 2022: 8), "Gıda zamlarına AKP'li bile isyan etti" (Cumhuriyet, 18 Ocak 2022: 6), "Bütçenin suyunu sıktı" (Cumhuriyet, 6 Mart 2022: 4), "AKP'nin yağ kuyruğu" (Cumhuriyet 7 Mart 2022: 11), "Tarımda hayalet proje" (Cumhuriyet 14 Mart 2022: 5), "Sudan'da tarım projesi çöktü" (Cumhuriyet 23 Mart 2022: 1), "Sudan'da tarım yalan çıktı" (Cumhuriyet 24 Mart 2022: 1) başlıklı haberlerde genel olarak Türkiye'deki tarım politikalarındaki sorunlara odaklanan ve siyasi iktidarın uygulamalarına eleştirel bir tavrın sergilendiği

gözlemlenmiştir. Özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı'nın tarım politikalarındaki yanlış uygulamalar irdelenmiş ve Tarım eski Bakanı Bekir Pakdemirli'nin bakanlık sürecindeki uygulamaların yanlışlığına sıkça yer verilmiştir.

Dünya gazetesi, tarım alanında faaliyet gösteren resmî kurum ve kuruluşların haberlerine yine en fazla yer veren gazete olmuştur. Bu anlamda, "Tarım Bakanlığı, GDO'lu 2 gene izin verdi" (Dünya, 8 Ocak 2022: 2), "Gıda stoklarımız yeterli, arz problemi yok" (Dünya, 10 Ocak 2022: 15), "Tarımda İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı oluşturulacak" (Dünya, 12 Ocak 2022: 3), "İklim finansmanına sektörler kolay erişecek" (Dünya, 12 Ocak 2022: 3), "Orman teşkilatını yeni teknolojilerle donatacağız" (Dünya, 17 Mart 2022: 2) başlıklı haberlerde genel olarak Tarım ve Orman Bakanı'nın uygulamalarına ilişkin ifadeler yer verilerek nötr bir yaklaşımın sergilenmiştir.

Sabah gazetesine bakıldığında ise, siyasi iktidarın tarım politikalarını olumlayan ve destekleyen bir tarım haberciliği anlayışı benimsenmiştir. Bu anlamda, "Tarımsal destek ödemeleri yatırılıyor" (Sabah, 1 Ocak 2022: 4), "İhracatta 82 yılın rekoru" (Sabah, 21 Ocak 2022: 9), "Çiftçilere 630 milyon TL destek ödemesi" (Sabah, 5 Şubat 2022: 5), "Orman köylüsüne 765 milyon lira" (Sabah, 8 Şubat 2022: 5), "Çiftçiye müjde...Gübreye %30 indirim" (Sabah, 12 Şubat 2022: 5), "İndirim sevinci" (Sabah, 18 Şubat 2022: 15), "3 milyon hektar arazi tarıma açılıyor" (Sabah, 9 Mart 2022: 5), "Çiftçiye 555 milyon Euro desteği" (Sabah, 17 Mart 2022: 6), "Ucuz gıda için dört koldan destek" (Sabah, 28 Mart 2022: 5) başlıklı haberlerde, genel olarak, bakanlık tarafından çiftçiler üzerinden yapılması planlanan destek ödemeleri öne çıkarılmıştır. Bu anlamda, özellikle, destek ödemeleri haberlerinde yapılacak desteklerin meblağları rakamsal olarak öne çıkarılmıştır. Yatırımların parasal büyüklüğü vurgulanırken, olumlayıcı bir söylem öne çıkarılmıştır. Kaldı ki, belirlenen zaman aralığında Sabah gazetesinde, siyasi iktidarın politikalarına yönelik olumsuz ya da eleştirel bir tutuma rastlanılmamıştır.

Özetle, resmî kurumlar tematik başlığı altında yer alan haberlere bakıldığında, gazetelerin benimsediği yayın politikaları ve dayandığı ideolojik referanslar belirleyici olmuştur. Cumhuriyet gazetesi, siyasi iktidarın tarım politikalarını sert bir söylem ile eleştirirken, özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı temelinde uygulanan politikaları merkeze çekmiştir. Öte yandan, Dünya gazetesi hem siyasi iktidarın hem de muhalefet partileri ve çeşitli kuruluşların uygulamalarını ve söylemlerini dengeli bir şekilde sunmuştur. Bakanlık ya da çeşitli kuruluşları içeren haberler yorum katılmadan ve tarafsız bir şekilde okurlarla paylaşılmıştır.

Tarım Teknolojileri

Tarım haberciliğine ilişkin olarak sözü edilen gazetelerde öne çıkan konulardan biri de tarım teknolojileri olmuştur. Bu anlamda, tarım alanında teknolojik gelişmeler, tarımda dijitalleşme, teknoloji destekli uygulamalar ve özellikle reklam haberler tarım teknolojileri başlığının önemli içerikleri olmuştur.

Cumhuriyet gazetesine bakıldığında, 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında tarım teknolojileri başlığı altında ilgili herhangi bir habere rastlanılmamıştır. Bu anlamda, gazete daha çok tarımdaki siyasi ve ekonomik temelli gündelik sorunlara odaklanırken; tarım alanındaki teknolojik gelişmeleri göz ardı etmiştir. Tarım alanındaki uygulamalara sert eleştiriler getiren Cumhuriyet gazetesi, teknolojik gelişmelere ve uygulamalara yer vermeyerek, tarım sektöründeki bu önemli alanı ihmal etmiştir.

Dünya gazetesi, tarım teknolojileri alanında çeşitli içeriklere en fazla yer veren gazete olmuştur. Bu anlamda, gazetede, “Akdeniz Üniversitesi’nde akredite pestisit laboratuvarı kuruldu” (Dünya, 5 Ocak 2022: 8), “Bölgemizde, dijital tarım ve gıda ekosistemi kuruyoruz” (Dünya, 19 Ocak 2022: 19), “Jeotermal serada yetiştirilen domatesler Avrupa’ya satılıyor” (Dünya, 28 Ocak 2022: 19), “Tarımsal atıktan katkı maddesi üretimi projesi Bakan Nebati’ye sunuldu” (Dünya, 14 Şubat 2022: 21), “Akıllı sulama sistemleri desteklenecek” (Dünya, 23 Şubat 2022: 18), “Savaş, tarım ve gıdada teknolojiyi öne çıkardı” (Dünya, 15 Mart 2022: 19) başlıklı yerel ve ulusal teknoloji odaklı içeriklere yer verilirken; “Vodafone’dan, ‘temiz su’ya dijital destek” (Dünya, 18 Ocak 2022: 10), “Başak Traktör, If Design Awards ödülüne layık görüldü” (Dünya, 9 Şubat 2022: 9), “Tarım makineleri ihracatı iki yılda 2,3 milyar dolara ulaştı” (Dünya, 28 Mart 2022: 22), “Akyürek, yerlilik oranını %90’a çıkarmak için Ar-Ge’ye odaklandı” (Dünya, 28 Mart 2022: 22), “Growmak Tarım, dış pazarda gücünü artırıyor” (Dünya, 28 Mart 2022: 23), “GÖRSENTAM, yurtdışı açılımını Türk Cumhuriyetleri’nde derinleştirecek” (Dünya, 28 Mart 2022: 23), “Agrosatex Tarım, dış pazarda gücünü artırıyor” (Dünya, 28 Mart 2022: 21) başlıklı reklam haberlerle de tarım alanındaki teknoloji odaklı şirketlerin haberleri ve reklamları öne çıkarılmıştır.

Sabah gazetesine bakıldığında ise, tarım teknolojileri başlığı altında az sayıda içeriğe rastlanılmıştır. Buna göre, “Tarım toprağı enerjisiz kalmayacak” (Sabah, 9 Şubat 2022: 5), “Cari açığa ilaç olacak” (Sabah, 9 Şubat 2022: 7), “Erkunt Traktör kendi motorunu üretiyor” (Sabah, 27 Şubat 2022: 9), “Kaliteli tarımın yolu bitkileri korumaktan geçiyor” (Sabah, 28 Şubat 2022: 6), “Tarımda teknoloji hasadı” (Sabah, 28 Şubat 2022: 7) başlıklı haberlerde genel olarak tarım sektöründe hizmet veren özel şirketlerin uygulamalarına yer verilmiş ve çoğunlukla reklam haber türünde içerikler şeklinde sunulmuştur.

Hayvancılık

Tarım haberciliği açısından bakıldığında, 1 Ocak-31 Aralık 2022 tarihleri arasında tarım faaliyetleriyle yakından ilgili olan hayvancılık konusu önem kazanmıştır. Bu anlamda, her ne kadar hayvancılık tarımla iç içe geçmiş bir alan olarak değerlendirilse de, sözü edilen gazetelerde gerektiği önemi göremediği söylenebilir.

Hayvancılık başlığı altında Cumhuriyet gazetesinde, “Arıcılar şeker bulamıyor” (Cumhuriyet, 10 Ocak 2022: 10), “Süt üreticileri kan ağlıyor” (Cumhuriyet, 10 Ocak 2022: 11), “Bir inek kaç kilovatsaate?” (Cumhuriyet, 14 Ocak 2022: 11), “Et ve sütte kıtlık kapıda” (Cumhuriyet, 19 Ocak 2022: 10), “Bal üretiminde çarpıcı gerileme”

(Cumhuriyet, 10 Şubat 2022: 9), “Türkiye et ve süt krizinin eşliğinde” (Cumhuriyet, 17 Mart 2022: 1), “Et fiyatlarına yüzde 48 zam” (Cumhuriyet, 22 Mart 2022: 11) başlıklı haberlerde hayvancılık sektöründeki sorunlar eleştirel bir söylemle sunulmuş ve son dönemdeki enflasyon etkilerinin hayvancılık sektörünü olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır.

Dünya gazetesinde ise, “Tire süt kooperatifi ihracata başladı” (Dünya, 6 Ocak 2022: 17), “Küçükbaş hayvan sayısı 75 milyona çıkarılacak” (Dünya, 19 Ocak 2022: 4), “Gaziantep’li besiciler zararlarının afet kapsamında karşılanmasını istiyor” (Dünya, 3 Şubat 2022: 9), “Türk Somonu üretim tesisinde yatırım süreci hızlansın” (Dünya, 3 Şubat 2022: 9), “Karadeniz somonu, ihracatçının yüzünü güldürdü” (Dünya, 14 Şubat 2022: 8), “Kırşehir Belediyesi, et süt ve bakliyat entegre tesisi kurmaya hazırlanıyor” (Dünya, 14 Şubat 2022: 8), “Süt üreticileri sektörden çekiliyor” (Dünya, 16 Şubat 2022: 16), “Milas, kaliteli sütün merkezi oldu” (Dünya, 22 Şubat 2022: 8), “Bal üreticisinin şeker sorunu liderlerin gündeminde: Arıları aç bırakmayalım” (Dünya, 25 Şubat 2022: 15) başlıklı haberlerle hem ulusal hayvancılık politikalarına ve fiyat artışlarına hem de hayvancılığa yönelik yerel uygulamalara işaret edilmiştir.

Sabah gazetesinde hayvancılık başlığı altında sunulan “Koyunları telef olan çiftçiye hediye” (Sabah, 1 Ocak 2022: 8), “Balık çiftliklerinde dünya şampiyonuyuz” (Sabah, 16 Mart 2022: 7), “Çiğ süte destek tutarı 5 kat arttı” (Sabah, 19 Mart 2022: 7), “Kırmızı ette ihracat yasağı” (Sabah, 26 Mart 2022: 5) başlıklı haberlerde genel olarak ulusal politikalara yönelik uygulamalara yer verilmiştir.

Özetle, tarım haberciliğine ilişkin öne çıkan başlıklardan biri olan hayvancılık teması başlığı altında Cumhuriyet gazetesi, ulusal hayvancılık politikalarına odaklanırken; artan enflasyon temelinde hayvancılık sektöründe yükselişe geçen fiyatlar ile et ve süt üretimindeki düşüşü ön plana çıkararak eleştirel bir söylem geliştirmiştir. Dünya gazetesi, hayvancılık sektöründe ulusal ve yerel uygulamaları dengeli bir bakış açısıyla sunarken; haber dilinin de genel olarak sert eleştiriden uzak ve nötr olduğu söylenebilir. Hayvancılık sektöründe özellikle yerelde gerçekleşen uygulamalara içeriklerinde yer vermesi diğer gazetelerden ayrılan olumlu bir yön olarak değerlendirilebilir. Sabah gazetesine bakıldığında ise, tarım alanındaki gelişmelere yeterli ilgiyi göstermediği gibi hayvancılık alanındaki gelişmelerde de yetersiz olduğu söylenebilir.

Sonuç

Tarım haberciliğine ilişkin 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasında Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinin haber ve köşe yazıları metin çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Ayrıca, metin çözümlemesini destekleyici yönde nicel bulgulara da yer verilmiştir. Bu anlamda, gazeteler sahiplik yapıları ve ideolojik referansları temelinde seçilirken; tarım haberciliğine yönelik içeriklerin nasıl sunulduğu, söylemin nasıl kurulduğu, tarım alanındaki hangi konulara öncelik verildiği ve hangi konuların arka planda bırakıldığı sorularına yanıtlar aranmıştır.

Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinin tarıma ilişkin 1 Ocak-31 Mart 2022 tarihleri arasındaki haberleri değerlendirildiğinde toplam 603 habere ulaşılmıştır. Buna göre, 603 haberi kapsayan beş genel başlık belirlenmiş ve gazetelerin kendi içlerindeki oluşturulan tematik başlıklar uygunluklarına göre belirlenen beş genel başlık altında dağılımları yapılmıştır. Sözü edilen gazetelerin sayfalarında yer verdiği tarım haberlerine ilişkin içeriklerden oluşturan beş tematik başlık ise, (1) temel gıda krizi, (2) yerel tarım, (3) resmî kurumlar, (4) tarım teknolojileri, (5) hayvancılık olarak belirlenmiştir.

2022 yılının ilk üç ayında Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazetelerinde tarıma ilişkin en önemli gündem konusu enflasyon temelinde artan fiyatlar, gıda krizi ve ürünlerin tedarikinde yaşanan gelişmeler olmuştur. Bu nedenle, incelenen zaman aralığında tarım haberlerinde üç gazetenin de yoğunlaştığı nokta, ekonomi politik temelde tarımda gerçekleşen geleceğe yönelik kaygılar ve kriz ortamı olmuştur. Bu anlamda, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri daha çok siyasi tartışmaların merkezinde bir tarım haberciliği anlayışıyla hareket etmiş ve tarımın temel sorunlarına ilişkin çözümleri göz ardı etmiştir. İklim krizi, küresel ısınma, su kaynaklarının azalma riski, yerel tarım ve teknoloji gibi tarım alanına ilişkin birçok önemli konu geri plana itilmiş ve yürütülen siyasi mücadele tarım sektörü alanında da her iki gazetenin temel hareket noktasını oluşturmuştur. Dünya gazetesi ise siyasi tartışmaların dışında kalarak, tarım alanını ilgilendiren tüm konuları işlemeye gayret göstermiştir. Bununla birlikte, gazete, tarım sektörünün geleceğine yönelik iklim krizi, küresel ısınma ve teknolojik ilerleme gibi konuları yeterince ele almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında değerlendirilen gazetelerin tarım haberciliğine ilişkin öne çıkan temalarına bakıldığında, Tablo 1'deki verilere göre Cumhuriyet gazetesinde gıda enflasyonu, kriz ve panik kavramlarını içeren haberlerin dikkat çektiği gözlemlenirken, Tablo 2'de Dünya gazetesinin yerel tarım ve temel gıda ürünlerine ilişkin içerikleri öne çıkmıştır. Sabah gazetesinin tarıma ilişkin haberleri değerlendirildiğinde, Tablo 3'te görüldüğü üzere savaş, gıda krizi ve marketleri hedef gösteren içeriklere yoğun olarak yer verilmiştir.

Öte yandan, Tablo 4'te üç gazetede tarım haberciliğine ilişkin öne çıkan genel temalar sunulmuştur. Bu bağlamda, çalışma kapsamında belirlenen süre içerisinde, en önemli konu temel gıda krizi olmuş ve gazetelerin tarım haberciliği alanında yoğun olarak işlenmiştir. Ukrayna-Rusya arasındaki ortaya çıkan kriz tarım alanındaki gündemi belirlemiştir. Tablo 4'teki verilere bakıldığında, temel gıda krizine ilişkin yüzde 50 sıklık oranıyla 302 habere yer verilirken; yerel tarım haberleri yüzde 21 sıklık oranıyla 125 haberde konu edilmiştir.

Özetle, tarım haberleri ağırlıklı olarak Türkiye'de ve dünyada ortaya çıkan ekonomik sorunlar temelinde işlenirken, tarım alanının geleceğini ilgilendiren iklim krizi, küresel ısınma, kuraklık, tarım alanındaki teknolojik gelişmeler, hayvancılık gibi konular genel olarak geri planda kalmıştır. Tarımın önemini arttırdığı bir dönemde, tarımın geleceğine yönelik alınması gereken önlemler ve çözümlere dikkat çekmek yerine, yalnızca var olan gelişmelere odaklanıldığı söylenebilir. Bu anlamda, medyanın da kamusal yararı gözetilen bir tarım haberciliği

anlayışıyla hareket etmesi gerektiği önerilebilir. Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri kamusal yararı gözetilmesinden ziyade siyasi taraftarlığını ön plana çıkarırken; Dünya gazetesinde özellikle Ali Ekber Yıldırım'ın etkisiyle tarım alanında kamusal yararı gözetmeye çalışan bir dili seçtiği söylenebilir.

Extended Abstract

The subject of this study is the comparative analysis of the approaches of Cumhuriyet, Dünya, and Sabah newspapers, which were selected as a sample working group to represent the Turkish press, regarding agricultural journalism within the framework of new right-wing policies. Beyond current developments, the effects of new right-wing policies implemented after 1980 on the agriculture and media sectors have been evaluated within the framework of critical political economy approach in this study.

The problem of the study is to comparatively analyze the approach of selected newspapers representing the Turkish press to agricultural journalism and determine the framework of agricultural journalism. The study evaluates the concepts of agriculture and journalism in the context of the economic, political, and social transformations in Turkey since the 1980s. In this context, examining the critical political economy background of the changes in the field of agriculture, evaluating the content of agricultural news, and revealing the approach of the Turkish press to agricultural journalism in the case of selected newspapers are the research questions that patterned the main purpose of the study.

Qualitative analysis has been adopted as the method in the study. For this purpose, textual analysis of the contents published in the mentioned newspapers regarding the agricultural sector has been carried out. Some quantitative findings have also been included in the study. In this sense, the numerical distributions of news and thematic headlines related to the agricultural sector published in all pages of the examined newspapers have been revealed.

Cumhuriyet, Dünya and Sabah were selected to represent the Turkish press. The main reason for this selection is that the ideologies represented by these newspapers and accordingly their editorial policies differ. The newspapers analyzed were determined by purposive sampling technique, taking into account their ideological references. In this context, Cumhuriyet was chosen to represent the center-left, Dünya the liberal right and Sabah the conservative right ideology. In addition, the analysis was conducted on the content related to the agricultural sector published in the selected newspapers between January 1 and March 31, 2022. The reason for selecting this time interval is that according to the data of the Turkish Statistical Institute (TÜİK), the agricultural inflation rates reached the highest levels during this period. According to TÜİK's official statements, while the Farm Input Price Index (FIPI) was 57.26 percent annually in January 2022, it reached 80.99 percent annually in February and was announced as 84.11 percent annually in March. The price hikes in the agricultural sector have also affected the food sector and brought agricultural

journalism to the forefront as one of the most discussed topics of the recent period. Moreover, the war between Russia and Ukraine affected the developments in the agricultural sector and it was observed that there was a quantitative increase in the number of news items on the agricultural sector in the Turkish press. Therefore, this period was another decisive factor in selecting this particular time interval.

To sum up, in quantitative terms, a total of 126 news articles on the agricultural sector were found in the Cumhuriyet newspaper, 416 in the Dünya newspaper, and 61 in the Sabah newspaper during the specified time period. Accordingly, considering the economic and political dynamics, the approaches of the examined newspapers to the agricultural sector varied according to their ideological references and publication policies. In this context, the Cumhuriyet newspaper emphasized the concepts of food crisis and panic by taking a critical approach to agricultural policies. The Dünya newspaper covered current agricultural economy debates as well as local agricultural developments, climate change, animal husbandry, agricultural technologies, and digitalization. The Sabah newspaper supported the political government's agricultural policies, emphasized hoarding during the food crisis, and criticized large supermarket chains.

Kaynakça

- Aktan, C. C. (1994). Gerçek liberalizm nedir?. T Yayınları.
- Amin, Samir, Chomsky, N. & Frank, A. G. (1994). Düşük yoğunluklu demokrasi. (Çev. Ahmet Fethi). Alan Yayıncılık.
- Avcıoğlu, D. (1976). Türkiye'nin düzeni. Tekin Yayınevi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 368-388.
- Belsey, A. (1994). "Yeni sağ, toplumsal düzen, yurttaşlık hakları". (Çev. H. İçeren). Mürekkep, Sayı: 1: 3-13.
- Dursun, Ç. (2001). TV haberlerinde ideoloji. İmge Yayınevi.
- Esen, O. (1997). "Gelişmekte olan ülkelerde portföy yatırımlarının etkileri". Türk-İş ekonomide durum. Kitap 2: 152-157.
- Fincancı, Y. (1991). "Sivil toplum-aşgari devlet-sivil devlet". İçinde (Der.) Yurdakul Fincancı. Sivil toplum. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları: 1-16.
- Fürsich, E. (2009). In defense of textual analysis: Restoring a challenged method for journalism and media studies. *Journalism Studies*, 10 (2), 238-252.
- Gamble, A. (1994). "Özgürlüğün ekonomi politikası". (Çev. H. Yetkiner). Mürekkep, Sayı: 1: 44-56.
- Geray, C. (1969). "Urbanization in Turkey". *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 24(4), 157-175.
- Geray, H. (2014). Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş: İletişim alanından örneklerle. Umuttepe Yayınları.
- Held, D. (1987). *Models of democracy*. Polity Press.
- Issawi, C. (Der.) (1963). *The economic history of the Middle East: 1800-1914*. Chicago University Press.
- İnceoğlu, Y. G. & Çomak, N. A. (2009). *Metin çözümlemeleri*. Ayrıntı Yayınları.
- Keane, J. (1992). *Medya ve demokrasi*. (Çev. Haluk Şahin). Ayrıntı Yayınları.
- Kepenek, Y. (1977). *Türkiye imalat sanayiinin üretim yapısı: 1963-1973*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Keyder, Ç. (1982). *Dünya ekonomisi içinde Türkiye: 1923-1929*. Yurt Yayınları.

- Keyder, Ç. (2003). "Türkiye demokrasisinin ekonomi politikası". İçinde Geçiş sürecinde Türkiye. (Der.) İrvin C. Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak. Belge Yayınları: 38-75.
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Margulies, R. & Yıldızoğlu, E. (2003). "Tarımsal değişim: 1923-70". İçinde Geçiş sürecinde Türkiye. (Der.) İrvin C. Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak. Belge Yayınları: 285-300.
- Murdock, G. (1990). "Redrawing the map of the communications industries: Concentration and ownership in the era of privatization". İçinde *Public communication the new imperatives: Future directions for media research*. (Edt.) M. Ferguson. London: Sage: 1-15.
- Özbudun, E. (1976). *Social change and political participation in Turkey*. Princeton University Press.
- Şaylan, G. (1995). *Değişim, küreselleşme ve devletin yeni işlevi*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Toprak, B. (2003). "Dinci sağ". İçinde Geçiş sürecinde Türkiye. (Der.) İrvin C. Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak. Belge Yayınları: 237-254.
- Varlıer, O. (1978). *Türkiye tarımında yapısal gelişme, teknoloji ve toprak bölüşümü*. Devlet Planlama Teşkilatı.
- Yaşa, M. vd. (1980). *Cumhuriyet dönemi Türkiye ekonomisi: 1923-79*. Akbank Kültür Yayını.
- Yerasimos, S. (2003). "Tek parti dönemi". İçinde Geçiş sürecinde Türkiye. (Der.) İrvin C. Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak. Belge Yayınları: 76-111.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. E. (2020). *Üretme tüket. İthalat-siyaset-rant kıskacında tarım*. SİA Kitap.

Haberler

- (2022, 1 Ocak) Antalya ve Burdur su altında. Cumhuriyet, s. 16.
- (2022, 1 Ocak) Tarımsal destek ödemeleri yatırılıyor. Sabah, s. 4.
- (2022, 1 Ocak) Koyunları telef olan çiftçiye hediye. Sabah, s. 8.
- (2022, 3 Ocak) Hatay'ın tescilli ürünleri müzelerde. Dünya, s. 9.
- (2022, 4 Ocak) Rus buğdayı 2022'de rakipsiz. Dünya, s. 19.
- (2022, 4 Ocak) Tarla-market farkı büyüyor. Cumhuriyet, s. 11.
- (2022, 4 Ocak) Tarımsal cinayet. Cumhuriyet, s. 14.
- (2022, 5 Ocak) İzmir tarım ürünleri listesine kumkuat da eklendi. Dünya, s. 14.
- (2022, 5 Ocak) Akdeniz Üniversitesi'nde akredite pestisit laboratuvarı kuruldu. Dünya, s. 8.
- (2022, 6 Ocak) Tire süt kooperatifi ihracata başladı. Dünya, s. 17.
- (2022, 7 Ocak) Çiftçiyi batırdılar. Cumhuriyet, s. 1.
- (2022, 8 Ocak) GDO'lu yeme onay çıktı. Cumhuriyet, s. 8.
- (2022, 8 Ocak) Tarım Bakanlığı, GDO'lu 2 gene izin verdi. Dünya, s. 2.
- (2022, 10 Ocak) Arıcılar şeker bulamıyor. Cumhuriyet, s. 10.
- (2022, 10 Ocak) Ekmek 5 liraya koşuyor. Cumhuriyet, s. 11.
- (2022, 10 Ocak) Süt üreticileri kan ağlıyor. Cumhuriyet, s. 11.
- (2022, 10 Ocak) Gıda stoklarımız yeterli, arz problemi yok. Dünya, s. 15.
- (2022, 11 Ocak) Antalya, finansmana erişimde pozitif ayrımcılık istiyor. Dünya, s. 2.
- (2022, 11 Ocak) Tarsus tarım ürünleri ihracatını Ur-Ge ile arttıracak. Dünya, s. 12.
- (2022, 12 Ocak) Tarımda 'İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı' oluşturulacak. Dünya, s. 3.
- (2022, 14 Ocak) Bir inek kaç kilovatsaat? Cumhuriyet, s. 11.
- (2022, 14 Ocak) Çiftçilerde geri ödeme oranı %99. Sabah, s. 4.
- (2022, 14 Ocak) Çiftçilere hasat sigortası başladı. Sabah, s. 4.
- (2022, 14 Ocak) Fiyatı değil paketi küçülttüler. Sabah, s. 5.
- (2022, 18 Ocak) Gıda zamlarına AKP'li bile isyan etti. Cumhuriyet, s. 6.

- (2022, 18 Ocak) Vodafone'dan, 'temiz su'ya dijital destek. Dünya, s. 10.
 (2022, 19 Ocak) Et ve sütte kıtlık kapıda. Cumhuriyet, s. 10.
 (2022, 19 Ocak) Küçükbaş hayvan sayısı 75 milyona çıkarılacak. Dünya, s. 4.
 (2022, 19 Ocak) Bölgemizde, dijital tarım ve gıda ekosistemi kuruyoruz. Dünya, s. 19.
 (2022, 21 Ocak) İhracatta 82 yılın rekoru. Sabah, s. 9.
 (2022, 26 Ocak) Çiftçinin gelirinin %70'i garanti altında. Sabah, s. 7.
 (2022, 28 Ocak) Sağlıklı yarınlara için. Cumhuriyet, s. 9.
 (2022, 28 Ocak) Jeotermal serada yetiştirilen domatesler Avrupa'ya satılıyor. Dünya, s. 19.
 (2022, 3 Şubat) Tarımda ipotek kısılacı. Cumhuriyet, s. 4.
 (2022, 3 Şubat) Gaziantep'te besiciler zararlarının afet kapsamında karşılanmasını istiyor. Dünya, s. 9.
 (2022, 3 Şubat) Türk Somonu üretim tesisinde yatırım süreci hızlansın. Dünya, s. 9.
 (2022, 3 Şubat) Tarım sektörü İzmir'de buluştu. Dünya, s. 18.
 (2022, 4 Şubat) Kayseri'de pancar bedeli ödemeleri başladı. Dünya, s. 15.
 (2022, 4 Şubat) Traktörünü bile sattı. Cumhuriyet, s. 8.
 (2022, 5 Şubat) Marketlere sahte indirim ve stok oyunu cezası. Sabah, s. 5.
 (2022, 5 Şubat) Çiftçilere 630 milyon TL destek ödemesi. Sabah, s. 5.
 (2022, 8 Şubat) Orman köylüsüne 765 milyon lira. Sabah, s. 5.
 (2022, 9 Şubat) Başak Traktör, If Design Awards ödülüne layık görüldü. Dünya, s. 9.
 (2022, 9 Şubat) Tarım toprağı enerjisiz kalmayacak. Sabah, s. 5.
 (2022, 9 Şubat) Cari açığı ilaç olacak. Sabah, s. 7.
 (2022, 10 Şubat) Bal üretiminde çarpıcı gerileme. Cumhuriyet, s. 9.
 (2022, 12 Şubat) Çiftçiye müjde...Gübre %30 indirim. Sabah, s. 5.
 (2022, 14 Şubat) Karadeniz somonu, ihracatçının yüzünü güldürdü. Dünya, s. 8.
 (2022, 14 Şubat) Kırşehir Belediyesi, et süt ve bakliyat entegre tesisi kurmaya hazırlanıyor. Dünya, s. 8.
 (2022, 14 Şubat) Tarımsal atıktan katkı maddesi üretimi projesi Bakan Nebati'ye sunuldu. Dünya, s. 21.
 (2022, 16 Şubat) Önce bindirdiler sonra indirdiler. Sabah, s. 4.
 (2022, 16 Şubat) Süt üreticileri sektörden çekiliyor. Dünya, s. 16.
 (2022, 18 Şubat) Adana toprağındaki kanserojen miktarı, normalin 400 bin katı. Dünya, s. 2.
 (2022, 18 Şubat) İndirim sevinci. Sabah, s. 15.
 (2022, 22 Şubat) Milas, kaliteli sütün merkezi oldu. Dünya, s. 8.
 (2022, 23 Şubat) Tarım sigortası sektörün 1 numarası olacak. Sabah, s. 7.
 (2022, 23 Şubat) Akıllı sulama sistemleri desteklenecek. Dünya, s. 18.
 (2022, 25 Şubat) Bal üreticisinin şeker sorunu liderlerin gündeminde: Arıları aç bırakmayalım. Dünya, s. 15.
 (2022, 27 Şubat) Erkont Traktör kendi motorunu üretiyor. Sabah, s. 9.
 (2022, 28 Şubat) Kaliteli tarımın yolu bitkileri korumaktan geçiyor. Sabah, s. 6.
 (2022, 28 Şubat) Tarımda teknoloji hasadı. Sabah, s. 7.
 (2022, 1 Mart) Ege tarım fuarı kapılarını Denizli'de 17. Kez açacak. Dünya, s. 9.
 (2022, 2 Mart) Aşırı sıcaklar Türkiye'de can kaybına ve ekonomik kayba neden olacak. Dünya, s. 9.
 (2022, 3 Mart) Zeytinliklerin kalbine hançer. Cumhuriyet, s. 3.
 (2022, 3 Mart) Türkiye'nin ilk zeytinyağı lisanslı deposu Akhisar'da kuruluyor. Dünya, s. 26.
 (2022, 4 Mart) Krize karşı un stokluyoruz. Cumhuriyet, s. 8.
 (2022, 5 Mart) Zeytinlikler maden kurbanı. Cumhuriyet, s. 3.
 (2022, 5 Mart) Ekmeğimiz tehlikede. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 6 Mart) Bütçenin suyunu sıktı. Cumhuriyet, s. 4.
 (2022, 6 Mart) Gıda fiyatları rekordan rekora. Cumhuriyet, s. 9.
 (2022, 7 Mart) AKP'nin yağ kuyruğı. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 8 Mart) Fırtına var AKP sessiz. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 8 Mart) Kuyruk sırası buğdayda. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 8 Mart) Ayçiçekte sıkıntı yok. Sabah, s.7.
 (2022, 8 Mart) Ayçiçek yağı spekülasyonu. Sabah, s. 18.
 (2022, 8 Mart) Yağ fırsatçılarına geçit yok. Sabah, s. 24.
 (2022, 9 Mart) Yağ stokçuları bedel ödeyecek. Sabah, s. 1.
 (2022, 9 Mart) 3 milyon hektar arazi tarıma açılıyor. Sabah, s. 5.
 (2022, 9 Mart) Stokçuluk yapanlar hesabını verecek. Sabah, s. 14.
 (2022, 9 Mart) Rafta olmayan yağlar depoda çıktı. Sabah, s. 24.
 (2022, 10 Mart) Gıda krizi yayılıyor. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 10 Mart) Ayçiçek yağı yüklü gemiler yola çıktı. Sabah, s. 6.
 (2022, 11 Mart) Pazara zam yağacak. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 12 Mart) TMO ramazan öncesi piyasaya yağ verecek. Sabah, s. 4.
 (2022, 14 Mart) Tarımda hayalet proje. Cumhuriyet, s. 5.
 (2022, 15 Mart) Üretim artacak ithalat %50 azalacak. Sabah, s. 5.
 (2022, 15 Mart) Savaş, tarım ve gıdada teknolojiyi öne çıkardı. Dünya, s. 19.
 (2022, 16 Mart) Şekerde kriz kapıda. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 16 Mart) Zeytinimizi koruyacağız. Cumhuriyet, s. 9.
 (2022, 16 Mart) Balık çiftliklerinde dünya şampiyonuyuz. Sabah, s. 7.
 (2022, 17 Mart) Türkiye et ve süt krizinin eşliğinde. Cumhuriyet, s. 1.
 (2022, 17 Mart) Gıda kıtlığı kapıda. Cumhuriyet, s. 3.
 (2022, 17 Mart) Orman teşkilatını yeni teknolojilerle donatacağız. Dünya, s. 2.
 (2022, 17 Mart) Çiftçiye 555 milyon Euro desteği. Sabah, s. 6.
 (2022, 19 Mart) Çiğ süte destek tutarı 5 kat arttı. Sabah, s. 7.
 (2022, 21 Mart) Alaçatı ot festivali 24 Mart'ta. Cumhuriyet, s. 16.
 (2022, 22 Mart) Et fiyatlarına yüzde 48 zam. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 23 Mart) Çukurova'da sebze-meyveyi don vurdu. Cumhuriyet, s. 16.
 (2022, 23 Mart) Sudan'da tarım projesi çöktü. Cumhuriyet, s. 1.
 (2022, 24 Mart) Sudan'da tarım yalan çıktı. Cumhuriyet, s. 1.
 (2022, 26 Mart) Kırmızı ette ihracat yasağı. Sabah, s. 5.
 (2022, 28 Mart) KDV indirimi de tutmadı. Cumhuriyet, s. 11.
 (2022, 28 Mart) Ucuz gıda için dört koldan destek. Sabah, s. 5.
 (2022, 28 Mart) Tarım makineleri ihracatı iki yılda 2,3 milyar dolara ulaştı. Dünya, s. 22.
 (2022, 28 Mart) Akyürek, yerlilik oranını %90'a çıkarmak için Ar-Ge'ye odaklandı. Dünya, s. 22.
 (2022, 28 Mart) Growmak Tarım, dış pazarda gücünü artırıyor. Dünya, s. 23.
 (2022, 28 Mart) GÖRSENTAM, yurtdışı açılımını Türk Cumhuriyetleri'nde derinleştirecek. Dünya, s. 23.
 (2022, 28 Mart) Agrosatex Tarım, dış pazarda gücünü artırıyor. Dünya, s. 21.

Köşe Yazıları

- Güngör, D. (2022, 2 Mart) Hıyarın foyası ortaya çıktı. Sabah Gazetesi, s. 2.
 Yıldırım, A. E. (2022, 1 Mart). Türkiye'nin tarımda en fazla ithalat yaptığı iki ülkenin savaşı. Dünya Gazetesi, s. 19.
 Yıldırım, A. E. (2022, 15 Mart). Yem sorunu çözülmezse hayvancılık çöker. Dünya Gazetesi, s. 15.
 Yıldırım, A. E. (2022, 23 Şubat). Rusya-Ukrayna krizinin tarıma etkileri. Dünya Gazetesi, s. 15.
 Yıldırım, A. E. (2022, 4 Ocak). Zam ve ithalat politikasıyla tarımda 2022 daha zor geçecek. Dünya Gazetesi, s. 15.

İnternet Kaynakları

- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/tarimda-yuzde-48-buyume-ciftciye-ne-kadar-yansidi/612717>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek-Ekim-Aralik-2021-45548>
<https://twitter.com/VeFinans/status/1500524899370258436>
<https://www.tuik.gov.tr/>